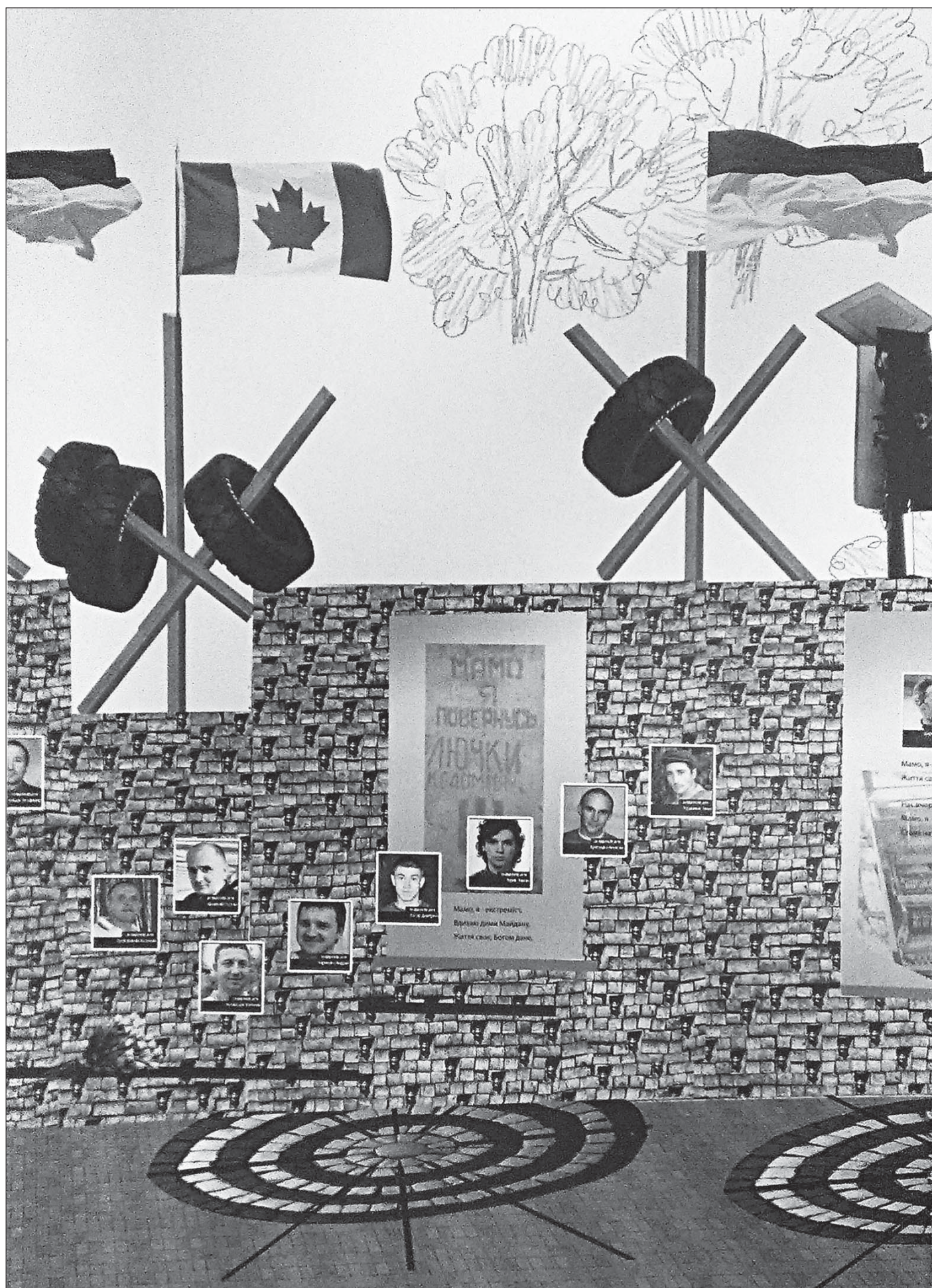

Минуло сорок днів пам'яті по Небесній Сотні, яка вже більша, ніж Сотня: померли ще кілька бійців Майдану, не подужавши ран, не сумісних із життям.

На київських вулицях Грушевського, Інститутській, Хрещатику, на Майдані все ще горять поминальні лампадки і лежать снопики квітів, люди приходять до імпровізовано оформлених пам'ятних місць, аби пом'янути тих, чий життєвий чин і смерть дали надію Україні та її громадянам на гідне життя. Столиця підносить своє лице до весняного сонця, ки-

яни готові оновити її вулиці квітниками, деревами, по-великодньому прикрасити своє місто.

Як пошанувати пам'ять воїнів Небесної Сотні, зберегти земні сліди тих, хто сьогодні не з нами? Міністерство культури оголосило конкурс на кращий проект пам'ятного меморіалу на місці боїв, де загинули активісти: важливо створити справді митецький проект, який би вмістив усю глибину пам'яті про загиблих і вдячності живих до своїх героїв.

Сьогодні наш тижневик друкує фрагмент одного з проектів, поданих на конкурс, який, сподіваємося, буде максимально відкритий (у частині обговорення) для громадськості: адже майбутній пам'ятник — це українська стіна опору, пам'яті, плачу, гідності. Безперечно, є власні враження і міркування у кожного з небайдужих. Редакція готова до обговорення — пишіть нам про те, яким уявляєте пам'ятник Небесній Сотні.

Редакція "СП"

СПОСОБИ ПРОТИДІЇ

2-3

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ "ПРОСВІТИ"

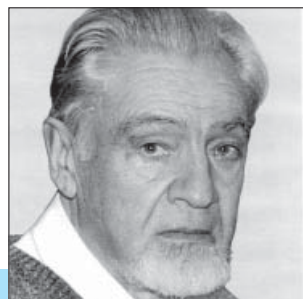
4-5

ШЕВЧЕНКІАНА

8-9

ДУМКА І СЛОВО

10-11

"Я НЕ ЗНАЛА ЦІНИ ТИМ ЛИСТАМ"

13

У житті і в творчості з Шевченком

Я була на багатьох велелюдних відкриттях виставок заслуженого художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Валерія Франчука. Але на такій камерній — уперше. Та від цього вона не змаліла, адже відбулась у знаменний час — двохсотліття від дня народження Тараса Григоровича Шевченка.

Олена ЛЕОНТОВИЧ,
письменниця, член НСПУ

До Музею шістдесятництва прийшли поціновувачі, щоб привітати видатного художника з його 157-ю персональною виставкою, присвяченою українському генію, у якій поєдналися Шевченко і Майдан. Вона має знакову назву — “Передчуття Майдану: сторінками Кобзаря”, бо представляючи квінтесенцію художнього проекту (через обмеженість простору нелегко було автору відібрати полотна), вона має й інсталяцію, яка переносить до буремних днів і ночей боротьби наших відчайдушів за волю України, до якої закликав Шевченко, в якій зійшлися воедино і нестримне прагнення гайдамаків, і посвята героїв Крут, і подвиг вояків ОУН—УПА.

Виставка насичена поезією Шевченка, бо Тарасові рядки вже в назвах полотен: “Молюсь Тобі, Боже милій”, “Люди ж бачать, та людям не жаль”, “Ти не лукавила зо мною”, “Така, як ти, колись ліля”, “По діброві вітер віє”, “Чи то недоля, чи неволя”, “І будуть люди”, “У нашім Раю на землі”. Його дух витає над нею. Вона невидимими нитками душі митця пов’язує лейтмотив виставки із рвйним сьогоденням, у якому здійснився імператив українського Пророка “Кайдани порвіте!” і його впевненість “Борітеся — поборете!”, яку промовив з екрана Сергій (Самвел) Нігойн. Тому така органічна присутність на виставці картини “Як сніг три пташечки летіли”, присвяченої “Світлій пам’яті трьох героїв Сергія Нігойна, Михайла Жизневського, Юрія Вербицько-

го” і створеної до вірша Шевченка саме як передчуття, яке дається митцям високої духовності...

На виставці представлені графіка, живопис, скульптура. У кожному творі нуртують думки і почуття творця, який іде по життю із заповідями нашого пророка з тих перших літ, коли побачив у батьківській хаті поруч з іконою Матері Божої портрет Шевченка, почув мамині пісні на його вірші, доторкнувся до них душею. У радості і в горі “Кобзар” був поруч. І недарма Валерій Франчук стверджує: “Кобзар” — пророча книга для України, тож підходжу до неї трепетно і сердечно”.

“Молюсь тобі, Боже милій...” . 2012 р.

Валерій Франчук і Олена Леонтович

У своїй творчості художник не одразу насмілювався доступитися до цієї святої книги. “До образу Шевченка, — широко знається митець, — я йшов довго, бо Шевченко сам — прекрас-

ний живописець, рисувальник, аквареліст”.

Він підходив поступово, заглиблюючись у всесвіт Кобзаря. З’явилися портрет Шевченка, поодинокі полотна. Та ось сталося! 2011—2013 роки — з душі виплеснулося до людей одкровення — Шевченкіана!

У її картини треба “входити”, всотуючи їхню енергетику, переймаючись думками і почуттями художника, якими він щедро ділиться з глядачем. Про непересічність Франчукової Шевченкіани і своє захоплення нею говорили присутні на відкритті поети і перекладачі Віктор Женченко, Всеволод Ткаченко, доктор філологічних наук Олександр Пономарів, Борис Войцехівський (творець шевченкових світлиць у багатьох містах), поет Юрій Титарев.

Твори Шевченкіани — свідчення незнищенності духу українського народу, його стійкості, мужності, безприкладної любові до Батьківщини, готовності до самопожертви у відстоюванні її права на побудову тієї України, до якої кликав наш пророк Тарас Шевченко у своєму “Кобзарі”, який є, за твердженням Валерія Франчука, для чистих помислами українців Біблією на всі часи, на всі віки.

Звернення до всіх просвітян

9 лютого 2014 року покинув цей світ знаний в Україні науковець, краєзнавець, член НСПУ, доктор філологічних наук, професор Віктор Антонович Чабаненко, який на зорі Української Незалежності відродив запорізьку “Просвіту” й успішно керував нею впродовж кількох літ. В. А. Чабаненко тривалий час був деканом Запорізького національного університету, керував кафедрою загального та слов’янського мовознавства, автор близько 20 наукових, науково-популярних і художніх книжок, серед них “Савур-Могила”, історико-топонімічний словник “Великий Луг Запорозький”, двотомник “Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини”, “Порожистий Дніпро”, “За покликом сумління”, “Українська Атлантида”, “Собор душі моєї”, “Січ духовна”.

На вшанування світлої пам’яті глибокого патріота рідної землі, сумлінного вченого, Справжнього Українця підготовлено книжку, яку земляки, друзі й колеги Віктора Антоновича, зважаючи на те, що нашої державі ніколи, вирішили видати самі, зібравши гроші громадою, як колись толокою будували хати наші батьки, діди і прадіди.

Збір коштів розпочато. Присимо долучатися до святої справи. Гроші можна надсилати на пенсійний рахунок письменника Костянтина Сушка у Запорізькому відділенні “Приватбанку” 6762 4685 0169 3927, або ж на його запорізьку адресу. Довідки за телефонами: (0612)62-68-39, (099)069-52-20. Електронна пошта bistosh@ukr.net

Прізвища всіх офірувачів будуть названі у книжці, а кожен пожертвувач отримає примірник видання.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн на півроку 57 грн 15 коп.
на 3 місяці 29 грн 40 коп. на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики

Петро АНТОНЕНКО

279-49-47

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР’ЯН

270-55-57

Відділ культури

Микола ЦИМБАЛЮК

279-49-47

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

278-63-69

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

278-63-69

Черговий редактор

Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у безрезні — 15 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

“Шевченко пророкував кінець Російської імперії, кінець безмежної влади її тиранів, що спираються на маси російського народу”.

фото Ганни Оборської

Двісті років без Шевченка?

Роксана ХАРЧУК

Твори Т. Шевченка у Російській імперії здебільшого були під забороною: або поширювалися у списках, або видавалися за кордоном, принаймні ті, в яких нещадно висміювалися російські царі й абсурдні імперські порядки. Картину кругової поруки зажерливих і безвідповідальних російських аристократів, начебто християн, під п'ятою “батьошкі-самодержця” у “комедії” “Сон” описано так переконливо, що ця картина, відома з легкої руки І. Франка як сцена “генерального мордобоя”, поширюється й на сучасного російського диктатора і на його маріонеток. У советські часи пропаганда зробила усе можливе, аби перетворити живе слово Шевченка на музейне, за-нафталинене. Створювалася ілюзія: якщо немає такого явища, як цар, то й слова поета про царів втратили актуальність. Однак Шевченкова пересторога: “ростуть і висять царі” остаточно не забулася.

З одного боку, поет опановував уми й душі українців поступово. З другого, він супроводжує українців на всіх етапах формування української нації аж до сучасної моделі політичної нації. Недаремно на Майдані “Кавказ” читав Самвел Нігоян, вірменин, що почувався не просто українцем, а громадянином України, відповідальним за все, що в ній відбувається. Коли дивився на чисте обличчя й глибокі очі Нігояна, думаєш про Христа. Ми завжди знали, що “Кавказ” — це слово Боже.

Сучасні літературознавці, зокрема шевченкознавці здійснюють комплексний аналіз текстів Шевченка, розглядають найтонші нюанси змісту, але при цьому, пишучи про поему “Кавказ”, стверджують, що у ній ідеться про кавказців — добре, що хоча б не про осіб кавказької національності. Це свідчить, що советська фаза шевченкознавства, можливо, й професійна з погляду літературознавства, не скінчилася. Ще й досі жива традиція прочитання Шевченка крізь призму російської історії та

Нещодавно у статті Т. Гундорової з’явилося твердження про “двісті років без Шевченка”. Напевно, авторитетний літературознавець хоче цим підкреслити, що українське суспільство й досі не розуміє свого поета-пророка. Гадаю, це не зовсім так. Спочатку треба внести певне уточнення: ідеться про “сто сімдесят чотири роки без Шевченка”, бо перший “Кобзар” вийшов 1840 року. Саме від того часу можна говорити про вплив Шевченка на українців, вплив, який у XIX ст. російська влада обмежувала всіма можливими способами.

російської душі. Унаслідок такого прочитання у XIX ст. сформувався образ Шевченка-фольклорного кобзаря, мужичого поета, у XX ст. — співця наймитів, предтечі більшовиків і сталіністів, на решті іпостась Шевченка-інтернаціоналіста у часи розвиненого соціалізму.

Теза про “двісті років без Шевченка”, на жаль, не розкриває механізму конструювання образу Шевченка-атеїста, кращого друга російських революціонерів-демократів, який закликав українців до кривавої революції і помсти. Саме такий брехливий образ створювала советська, тобто російська пропагандистська машина. Нині, коли ми є свідками незауваженої, грубої роботи цієї машини, варто звернути увагу на перекрученого, перелицьованого Шевченка, якого у советські часи фактично перетворили на українського Леніна. Російська імперія пам’ятники поету забороняла, СССР, навпаки, скрізь їх ставив, але при цьому знищував моральний авторитет Шевченка, і сповідуваним ним християнські ідеали любові, і його образ як пророка. Шевченко насправді пророкував не соціальну революцію й не громадянську війну. Він пророкував кінець Російській імперії, кінець безмежної влади її тиранів, що спираються на маси російського народу, й майбутню перемогу українського братерства: “Обніміте ж, брати мої, / Найменшого брата”.

Російська пропаганда робила все можливе, щоб замаскувати пророцтво Шевченка, вкорінене у його глибокому розумінні феномену Росії, її імперського механізму. Серед сучасників Шевченка глибоко

зрозуміли Росію не так уже й багато людей. По-перше, маркіз де Кюстін, автор славетної книжки “Росія у 1839 році”, який без прикрашання показав Миколаївську Росію й постать освіченого монарха Миколи I, що увінчав російське суспільство рабів-вельмож і рабів-плебсу. Кюстіна Шевченко не читав, натомість його улюбленими й братами по духу були А. Мікевич і М. Лермонтов — поети, які вловили страх Росії перед свободою і вільним вибором. Їхні вірші сповнені моторошного відчуття її приреченості на рабство. У даному випадку ідеться не лише про еліти російського суспільства, а й про сам російський народ, бо кожен черговий російський тиран-самодержець — не випадковість. Кожний із них — колективний витвір і колективний вибір російського

Тарас

Живий народ — бо з іменем Тараса. Він поміж нас — у думках та піснях. По світу йде всесильна і прекрасна Його двохсота праведна весна.

Йдемо до тебе й несемо, Кобзарю, У дні святкові, в пору лихоліть У спраглих душах попри біль і чвари — Твій клич: “Свою Україну любіть!”

Наш вічний геній правди і свободи. Боровсь. Каравсь. Не каявсь, — а творив. Тарас — то совість нашого народу. Він бачить все з Чернечої гори.

Не забувай: ти — українець, поки На перехрестях збурених століть Іще “Реве та стогне Дніпр широкий” І наш Тарас над кручею стоїть!

Віталій МИХАЛЕВСЬКИЙ

народу: “Прощай, немытая Россия, / Страна рабов, страна господ, / И вы, мундиры голубые, / И ты, им преданный народ”, або: “Kraina pusta, biała i otwarta / Jak zgotowana do pisanja karta. / Czyż na niej pisać będzie palec Boski, / I ludzi dobrych używszy za głoski, / Czyliż tu skryśli prawdę świętej wiary, / Że miłość rządzi plemieniem człowieka, / Że trofeami świata są: ofiary? / Czyli też Boga nieprzyjaciel stary / Przyjdzie i w księdze tej wyrze mieczem, / Że ryd człowieczy ma być w więzy kuty, / Że trofeami ludzkości są: knuty?”. або: “I od głębokiej tury / Ta do wysokiego tronu — / Uci mi w złoty i goli”. Навіть шкільний курс літератури може навчити багатьох речей.

200-ліття Шевченка збіглося з українською антикримінальною, антикомуністичною й антиімперською, за висловом А. Іларіонова, революцією, яка яскраво виявила найістотніше поетове пророцтво: якщо зло Російської імперії не буде покаране, зникне Україна і людство. Містично, але російський занепад, який розпочався на київському Майдані, збігся з Олімпіадою на геноцидних землях, звідки вигнали рештки адигів і черкесів, на землях, куди росіяни й досі не пускають нащадків вигнанців, землях, які мав на увазі Шевченко в поемі “Кавказ”. Ще у XIX ст. митець чудово розумів, що вузлом російської імперської політики є Кавказ і Україна. Шевченко показав, що світовий корінь зла — це російські царі, з їхньою імперською ідеєю, тирані, згодом вони називатимуться генсеками і президентами керованої демократії. Пишучи про сучасних йому російських володарів, поет брав за взірць біблійних Давида, Саула або й літописного Володимира Великого. Завдяки цьому образ огидної, безмежної влади російських монархів від Петра I й до Олександра II, влади, що суперечить здоровому глузду й людському у людині, під пером Шевченка набирає масштабності, поширюється й на сучасну російську диктатуру. Це до нас, сучасних, звертається поет: “О люди! люди неборакі! / Нащо здалися вам царі? / Нащо здалися вам псари? / Ви ж таки люди, не собаки!” Від того, чи зрозуміє людство злу природу Російської імперії та її царів, від того, чи покарає це зло, за поетом-пророком, залежить існування людського роду і самої землі: “Чи буде правда меж людьми? / Повинна буть, бо сонце стане / І оськвернену землю спалить”. Пам’ятаймо й інше пророцтво Шевченка: “безверхий” козак розтрощить трон, порве порфіру, роздавить кумира “дядьків отечества чужого” без сокири. Частково воно уже здійснилося: у героїв із Небесної Сотні, що йшли Інститутською 20 лютого цього року, жодної зброї, окрім дерев’яних щитів, у руках не було. Не було навіть коктейлів Молотова. Дивовижно, але поет знав про наших героїв іще 154 роки тому, коли було написано вірш “Бували війни й військові свари”. Нині Шевченко промовляє до нас дуже виразно. Він — із нами. Це засвідчив Майдан 2014-го.

«Ми — Шевченків народ»

Богдан ЗАЛІЗНЯК

Нещодавно у Львівській організації Національної спілки письменників України за участю Марії Людкевич, яка уже 25 років веде літературну студію “Джерельце”, відбувся літературний конкурс “Обніміться ж, брати мої...”, а також презентація збірки поезій, організовані Львівським крайовим товариством “Рідна школа” на відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Юних поетів, учасників конкурсу, вітали почесний президент ЛКТ “Рідна школа” академік Володимир Панасюк, президент ЛКТ професор Петро Сікорський, Марія Людкевич, голова Львівської обласної письменницької організації Ярослав Камінецький.

Шевченко — це Україна, правда і слово, дух боротьби і справедливості. Про все це у творах юних літераторів, які взяли участь у конкурсі.

Ось вірш Богдани Синякевич, учениці 11-Б класу Львівського навчально-виховного комплексу ім. В. Стуса:

Кобзареві

Пробач, що ми не вміємо кричати,
Що терпеливість стелить нам
могилу,
Що ми самі оголосили страту
До болю сивої незнаной Вкраїни.

А у музеї нашого народу
Ще так багато ідолів німих.

До уваги читачів “СП” бліц-інтерв’ю з Богданою Синякевич.

— **Богдано, коли Ви почали писати вірші?**

— З дитинства. Мама читала казки, вірші, — словом, надихала. Уже п’ять років я у літературній студії “Джерельце”. Відтоді мій світ змінився.

— **Про найбільшче. Де нині Україна?**

— Я стежу за новинами. Мене лякає те, що відбувається в Україні, зокрема в Криму. До київського Майдану передавала ліки. Агресію щодо нашої країни спровокували. Зараз майбутнє держави залежить від нас...

х х х

Справді, ситуація в Україні непростя. І молоді це відчуває. Головне, що взяли молоді у Шевченка: “Борітеся — поборе”. Про це свідчать вірші, які прочитали учні й студенти на конкурсі, а також поезії, що містяться в книжці, яку підготувало ЛКТ “Рідна школа” (Петро Сікорський, Марія Людкевич) разом зі Львівською обласною Малою академією наук (Іванна Бородчук).

Академік Володимир Панасюк у виступі зазначив: “Головне — відчуття велику силу Шевченкових слів до людей праці, до рідного краю. Ми намагаємося виконати свою освітянську місію і підняти нашу молоді до висоти шевченківських ідеалів”.

Марія Людкевич сказала: “Маємо на меті зацікавити всіх учнів творчістю Тараса Шевченка, прагнемо виявляти талановитих дітей. Уже маємо базу даних творчих дітей області. Варто було б провести семінари, наприклад, фестиваль юного поета, зібрати талановитих дітей і поговорити про теорію літератури, почути, що молоді поети думають сьогодні про Шевченка”.

Україністика в грузинському просторі

Анна МУКАН,
Фото Володимира МУКАНА,
прес-центр Інституту філології

Наукові співробітники Інституту україністики Тбіліського державного університету ім. І. Джавахішвілі — Івано Мchedадзе та Софіко Чхатарашвілі присвятили життя професійному вивченню української мови і літератури. Після закінчення бакалаврату за програмою “Літературні взаємозв’язки” у курсу Софіко та Івано з’явилася можливість продовжити навчання в новоствореному Інституті україністики (2007). Тому в магістратурі вони вже навчалися на відділенні українсько-грузинських міжлітературних контактів. Паралельно з вивченням обов’язкових предметів Софіко та Івано відвідували українську школу імені М. Грушевського при Тбіліському університеті, аби читати досліджуваних письменників в оригіналі. Нині українській мові двох співробітників Інституту може позаздрити чимало громадян України.

Софіко, докторант факультету гуманітарних наук, планує захистити дисертацію на тему “Поети-шістдесятники і грузинська тема”.

Коło наукових зацікавлень Івано — постколоніальна теорія і пострадянська література. Саме на цю тему він збирається писати дисертацію, коли вступить у докторантуру восени цього року.

Приїхавши до Києва, гості з Грузії одразу подалися на Майдан Незалежності. До готелю Софіко та Івано повернулися зі змішаними почуттями солідарності та співчуття до полеглих воїнів Небесної Сотні. “Дуже важко дивитися на тисячі квітів, покладених у місцях трагічної загибелі людей. Не так давно ми самі переживали подібне у зв’язку з війною в Абхазії”, — каже Софіко.

Міжнародний шевченкознавчий літературний конгрес, організований Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, об’єднав науковців різних країн навколо спільної мети — утвердити актуальність і глибинність Шевченкового художньо-мистецького спадку. У конгресі взяли участь представники США, Японії, Кореї, Грузії, Польщі, Росії. Делегація з Грузії вже не вперше відвідує Київський університет, чим засвідчує постійний інтерес до української мови та культури.

Грузинські освітяни розповіли про науково-культурну діяльність у стінах свого навчального закладу. Інститут україністики Тбіліського державного університету ім. І. Джавахішвілі ретельно готувався до відзначення 200-річчя Тараса Шевченка. “Ми підготували третій двомовний збірник, присвячений Тарасу Шевченку — “Пророк”. Попередні два — “Кавказ” і “За горами гори” — видрукувані в попередні роки. До третього збірника ввійшли переклади віршів і поем письменника грузинською мовою різних авторів, — розповідає Івано. — Після нашого повернення в Тбілісі відбудеться Міжнародна наукова конференція “Національна література і міжкультурні комунікації”, присвячена ювілею Тараса Шевченка. Її матеріали також опублікують у збірнику. Такі заходи потверджують тисячолітню дружбу

між нашими народами”. Зазначимо, що Інститут україністики вже випустив два двомовні збірники оригінальних віршів і перекладів грузинською Лесі Українки та Андрія Малишка.

Серед найближчих проектів грузинських українців — створення академічного українсько-грузинського словника. До роботи над виданням залучений Івано.

Івано та Софіко висловили надію про подальшу тісну співпрацю між Київським і Тбіліським університетами, яка дасть змогу влаштовувати спільні культурні та наукові заходи, запроваджувати програми обміну студентами й викладачами. Гості з Грузії відвідали Наукову бібліотеку ім. М. Максимовича та Національну бібліотеку України імені В. Вернадського, аби попрацювати з українськомовною літературою.

Українсько-турецька урочиста академія

Демір ГЬОКХАН,
директор українсько-турецького центру “СЯЙВО”

Учасників українсько-турецького зібрання об’єднали спільні громадянські почуття. Вів захід почесний голова Міжнародної громадської організації Платформа “Діалог Євразії” Володимир Сергійчук, професор Київського національного університету імені Шевченка. Учні Міжнародної школи “Меридіан” декламували “Заповіт” Тараса Шевченка турецькою, киргизською, азербайджанською, англійською та корейською мовами. Звучали переклади турецькою мовою у виконанні студенток кафедри тюркології КНУ імені Тараса Шевченка Надії Вітюк, Уляни Киричук та Марини Сидоренко. Поособливому сприймався виступ українського кримськотатарського віртуоза-гітариста, композитора, народного артиста України Енвера Ізмайлова.

Слова пошанування сказали голова Національної спілки письменників України Віктор Баранов, письменники Юрій Бу-

В українсько-турецькому культурному центрі “СЯЙВО” за підтримки співорганізаторів — Національної спілки письменників України, Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Платформи “Діалог Євразії” відбулась урочиста академія, присвячена 200-річчю від дня народження Шевченка.

ряк, Павло Вольвач, Іван Корсак, Андрій Курков, Павло Мовчан, Всеволод Ткаченко.

Думками ділилися представники найпотужніших університетів України, науковці, літературознавці: проф. Богдан Андрусишин, проректор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; проф. Микола Рижков, ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка; доц. Ірина Покровська, доц. Ірина Прушковська, доц. Дора Арнаут — кафедра тюркології КНУ імені Тараса Шевченка; проф. Володимир Самойленко, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; Олександр Шокало — есеїст, культуролог, сходовознавець, Катерина Ніколаєнко — голова соціальної комісії студентської ради Гуманітарного інституту Київського університету імені Б. Грінченка.

Володимир Сергійчук зазначив, що вже кілька років поспіль українська інтелігенція намагається отримати дозвіл державних органів України на встановлення пам’ятника Тарасові Шевченку у Стамбулі, що турецька сторона готова здійснити цей намір і навіть вибрано місце на схилах Босфору. Дипломат Ігор Турянський поділився спогадами про складні радянські часи і святкування 100-річчя й 150-річчя з дня народження Кобзаря в умовах заборони Шевченка. Дипломат Богдан Сергійчук поділився новими дослідженнями українсько-турецьких відносин, здійсненими на базі архівів Туреччини.

Українсько-турецький культурний центр “СЯЙВО” вдячний усім учасникам академії за внесок у спільну культурну програму й висловлює надію на подальшу плідну співпрацю.

Шевченкіана крокує Надіртишшям

Активісти Павлодарського Товариства української культури імені Т. Г. Шевченка щовесни звертаються до постаті Великого Кобзаря. Т. Г. Шевченко ще не до кінця прочитаний, зрозумілий... І нам ще йти і йти до його людського осягнення.

Михайло ГОЛОВАНЧУК,
м. Павлодар

Починаючи з 1993 року, шевченківці Павлодара щорічно віддають шану своєму знаному землякові.

Але 2014-го — 200-річного ювілейного року від дня народження духовного велета України, у місті з ініціативи місцевої української громади, яка з честю носить ім’я Великого Кобзаря, разом із Секретаріатом обласної Асамблеї народу Казахстану, розробили річний цикл заходів під гаслом: “Шевченкіана крокує Надіртишшям”. Особливо насиченою була перша декада березня: у школах і навчальних закладах області провели Шевченківські уроки; в бібліотеках розгорнуто книжкові виставки, проведено конкурси декламаторів, літературно-музичні програми.

Першими стартували у цьому своєрідному культурологічному марафоні творчі колективи й активісти українського обласного товариства. На початку березня в ефірі обласного радіо вийшла радіопередача “Українська родина” з розповіддю про шляхи Кобзаря та піснями на його вірші. У світлиці товариства влаштовано книжкову виставу, щодоботи організовано показ документальних і художніх відеофільмів на честь Кобзаря. В художніх школах обласного центру оголошено конкурси на кращий малюнок Шевченківської тематики.

Змістовні заходи провели студенти Павлодарського державного університету ім. С. Торайгирова. В конкурсі декламаторів творів Т. Шевченка українською, казахською, російською мовами взяли участь студенти різних національностей. Переможці отримали дипломи, сувенірні портрети Т. Шевченка та коштовні подарунки обласного українського товариства. А в літературно-музичній програмі “Шевченко і Казахстан” висвітлили роки перебування Кобзаря у казахстанському краї, його творчість у цей період, спогади казахських літераторів, учених про постать ювіляра.

Відбувся конкурс декламаторів серед учнів українського відділення школи національного відродження “Юнь шанує Кобзаря” та представників молодіжного крила українського товариства під гаслом: “Шевченкове слово в віках не старіє”. Тут лунали твори Кобзаря, а також вірші про нього численних авторів із діаспори США, Канади тощо. Наймолодший із учасників Даші Львовій лише п’ять років. У перервах між декламуванням школярі і молодь співали пісні на його поезії, грали на бандурах. Цікавими були і круглі столи: “День народження Шевченка йде по всьому світу” (для дітей) та “Шевченко і Казахстан” для дорослих і молоді.

На день народження Тараса в одному з найбільших Палаців культури міста ім. Єстая відбулася літературно-музична програма “І мене в сем’ї великий...”. До початку програми всі охочі могли оглянути книжкову виставку “Тарасові шляхи”, де експонувалося чимало книг із творами Тараса і творами про нього. Лише “Кобзарів” різних років видання і видавництва було дванадцять. Тут виставили чимало картин із життя Шевченка та за мотивами його творів. Особливо колоритни-

ми є пейзажі шевченківської тематики члена товариства, 86-річного художника-аматора Михайла Ткача.

У затишній концертній залі палацу лунали пісні на слова ювіляра. Поряд із портретом Поета на сцені були присутні слова його “Заповіту”:

*“І мене в сем’ї великий,
В сем’ї вольній, новій,
Не забудьте пом’янути
Незлим тихим словом”.*

Народний хоровий колектив українського товариства разом із молодіжним вокально-інструментальним ансамблем бандуристів “Чарівні струни” виконали “Реве та стогне Дніпр широкий”, “Думи мої”, “По діброві вітер веє”, “Тихо над річкою”.

Із вітальним словом до присутніх звернувся заслужений працівник культури України, голова місцевої української громади Михайло Парипса. Він подякував українцям і представникам інших етносів і народностей за любов та увагу до Великого Шевченка.

Близько тисячі учасників свята хвилююче мовчання вшанували жертв українських майданів.

Естафету перейняли діти й молоді, співаючи пісні про Тараса, його поетичні твори виконували переможці конкурсу декламаторів Костянтина Павлова, Аріни Бородихіної та Жаміля Жумаханова.

Привітав учасників шевченківського заходу заступник голови обласної Асамблеї народу Казахстану Сесембай Жетписбаєв, зазначивши, що постать Тараса відома у світі. А казахстанцям особливо дорогою Кобзар, саме він своїми поетичними й художніми творами розповів світові про казахську землю, її степи й аули і побут простих казахів.

Вокальні дитячі гурти “Барвінок”, “Веселка” подарували учасникам свята співанки “Мамин оберег”, “Пісня солов’їна”.

Як завжди, з творчим піднесенням і колоритом голосів виступили відомі уже в обласному центрі молодіжні гурти “Чорнобривці”, “Калинове намисто”, “Світанок”, хореографічний колектив “Ми веселі українці”.

Дівчата з молодіжного гурту “Чорнобривці”, триразові володарі Гран-прі обласних фестивалів патріотичної пісні казахською мовою, присвятили ювілярові казахську пісню “Отан-Ана”.

А заключним акордом цієї незвичайної програми стала пісня павлодарських авторів поета Михайла Гапона і композитора Олега Ленського, “Тарасова мова і пісня”, яку виконав зведений хоровий колектив.

Двогодинна програма пройшла на одному подиху.

Доброзичливі глядачі вдячно аплодували самодіяльним митцям, художньому керівникові хорового колективу та молодіжному ВІА бандуристів “Чарівні струни” Галині Грігоріаді, хореографу Світлані Дяченко, керівникові молодшої творчої групи Юлії Єфімовій та авторів сценарію Михайлові Парипсі.

Спостерігаючи за цим святочним дійством, подумалося: дав би Всевишній, щоб заповідь Тараса Григоровича обов’язково збулася:

*І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.*

Володимир ВАСИЛЕНКО, правознавець-міжнародник, заступлений юрист України, Надзвичайний і Повноважний Посол України, доктор юридичних наук, професор

16 березня 2014 року в умовах військової окупації там відбувся нелегітимний псевдореферендум про входження Кримської автономії до Російської Федерації, 17 березня Верховна Рада АРК, розпущена постановою ВР України, проголосила Крим незалежною державою, а 18 березня самозва-ні його представники підписали з президентом РФ Володимиром Путіним договір про включення його до складу Росії. Інакше кажучи, відбулася незаконна і поспішна оборудка, покинула створити видимість правомірності силового відторгнення Росією частини території України.

Гене́за

Безпосередніми чинниками, які спровокували збройну агресію Росії та анексію нею частини території України, були слабкість національного сектору безпеки та надто толерантне ставлення провідних західних держав до реваншистської неоімперіалістичної політики РФ на пострадянському терені.

Злочинне і тривале недофінансування українських Збройних сил у часи президентства Леоніда Кучми та Віктора Ющенка завершилося руйнацією всього сектору національної безпеки за режиму Януковича. Дії керованої ним команди, яка не лише грабувала країну, а й нищила її обороноздатність, слід розглядати як державну зраду. Деграція армії та флоту, зовнішньої розвідки та контррозвідки, Служби безпеки, РНБО відбувалася не без участі спецслужб та агентів впливу Росії, які були широко інфільтровані в структури державного управління всіх рівнів і діяли безперешкодно та безкарно.

Починаючи сплановану агресію проти України, керівництво Росії чудово знало про незадовільний стан українських Збройних сил та інших компонентів національної безпеки. Проте агресія проти України стала також наслідком цілковитої безпорадності західних демократій у протидії експансіоністській політиці РФ, що найяскравіше виявилось під час її агресії проти Грузії. Безкарність Росії за злочинні дії у серпні 2008 року породила новий злочин — агресію проти України в березні 2014-го. Російського вторгнення ні в Грузію, ні в Україну не відбулося б, якби обидві держави були членами НАТО або принаймні мали План дії для членства в Альянсі (ПДЧ). Здавалося, що

Агресія Росії: генеза, мета, способи протидії та правові наслідки

Збройна агресія Росії проти України, яка розпочалася 27 лютого 2014 року силовим захопленням приміщення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, супроводжувалась окупацією півострова російськими збройними регулярними та іррегулярними формуваннями.

вони мали отримати його у квітні 2008 року на Бухарестському саміті НАТО. Однак унаслідок позиції канцлера Німеччини Ангели Меркель, президента Франції Франсуа Міттерана та прем'єр-міністра Ісландії Гейра Хорде цього не сталося. Для блокування курсу України і Грузії на членство в Альянсі Росія мобілізувала весь арсенал своєї дипломатії та спецслужб і досягла успіху. Виступаючи 29 січня 2009-го в Москві на розширеному засіданні співробітників Федеральної служби безпеки, президент РФ Дмитрій Медведєв сказав: “У низці сусідніх держав зберігається нестабільна соціально-політична обстановка, не припинялися спроби розширення НАТО, зокрема й за рахунок так званого пришвидшеного вступу до Альянсу Грузії та України. Все це, цілком зрозуміло, потребувало чіткої та узгодженої роботи всіх спеціальних силових структур, правоохоронних органів і вельми високого рівня координації їхньої діяльності. Мушу одразу сказати, що Федеральна служба безпеки загалом успішно виконала поставлені перед нею завдання”.

Глибинна причина і безвідповідальності української влади у гарантуванні безпеки країни, і безпорадності Заходу в протидії російській експансії криється в ігноруванні рушійних мотивів української політики РФ, а відтак у неспроможності адекватно оцінити її геополітичні цілі та зумовлену ними стратегію щодо України.

В історії Росії Україна відіграла особливу роль, тому її незалежне існування є викликом російській імперській свідомості й психологічно травмує сучасних російських імпершівністів. Певний час у минулому вона була потужним духовним, культурним і ресурсним донором і разом із тим рушієм трансформації Московського царства в імперію. Після приєднання її території воно розширило свої межі до кордонів Східної Європи, а згодом проголосило себе імперією, адаптувало для себе назву української стародавньої держави — Русь — та привласнило всю історію України-Русі перед монголо-татарською навалою. Відродження незалежної державності України неминуче пов'язане з відновленням її національної пам'яті та окремих національних історій, робить історію Росії урізаною, руйнує міф про тисячолітню державність та споконвічну належність останньої до європейського цивілізаційного простору. Російські імпершівністи розуміють, що без України (з її територією, ресурсами та людським потенціалом) будь-які спроби Росії відновити свій імперський статус є безперспективними. Як наслідок — тамтешня політична еліта й більшість громадян вважають, що:

— Україна є частиною Росії і не повинна існувати відокремлено від неї;

— Україна винна у дезінтеграції радянської імперії і спричиненні цим негараздах Росії;

— росіяни й українці є одним народом, їхнє возз'єднання в одній державі має завершитися формуванням потужного надетносу та утворенням “Русского міра” з однією церквою, однією мовою та однією культурою;

— незалежна державність України є геополітичною аномалією і становить стратегічну загрозу для Росії;

— Росія без України є геополітично незавершеною і не може відродитись як світова наддержавна.

Укорінені в російській ментальності антиукраїнські ідеологеми та реваншистські прагнення визначають зміст української зовнішньої політики РФ, остаточна стратегічна мета якої передбачає тотальне знищення України як геополітичної реальності, національної одиниці та суб'єкта міжнародного права. Відповідно за фасадом відносин, притаманних цивілізованим відносинам між суверенними державами, Росія здійснює щодо України спецоперацію, у якій домінують три ключові імперативи:

1) протидія інтеграційній політиці України в західному напрямку, оскільки її членство в НАТО та ЄС роблять саму ідею відродження російської (під машкарою євразійської) неоімперії нездійсненною;

2) викорінення всього українського в межах і поза межами Росії, оскільки лише знищення української ідентичності може стати передумовою створення та заперукою існування такої імперії;

3) постійне підтримання в Україні стану керованого хаосу та провокування сепаратистських рухів, спрямованих на послаблення державних інституцій, розчленування країни та руйнацію її державності.

Реалізація цих імперативів відбувається в тісній співпраці російської дипломатії і спецслужб із використанням радянських традицій. Головними методами в їхньому арсеналі є підкуп, дезінформація і шантаж, погрози й тиск, підкуп і залучення до спецоперацій кримінальних елементів.

Важливим чинником, що впливає на зміст, методи і способи здійснення української політики Росії, є особистість Володимира Путіна, який має чекістське минуле, претендує на роль пожиттєвого “національного лідера” й демонструє параноїдальну ненависть і зневагу до українців та України.

Не випадково з його обранням 2000 року на посаду президента українська політика Росії стала жорстокішою і підступнішою, масштабнішою та системнішою. Окрім протидії курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію РФ стала на шлях розширення гуманітарної агресії, здійснюваної за допомогою агентури та п'ятої ко-

лони в інформаційній, мовній, культурній, історичній та конфесійній царинах. Таким чином Росія прагне зруйнувати ідентичність українців, яка є системоутворюючим складником Української національної держави, та забезпечити “остаточне вирішення українського питання” в контексті традиційних російських імперських прагнень.

Контрольована Кремлем українська влада, очільником якої став Віктор Янукович, продовжила термін перебування Чорноморського флоту Росії в Криму, відмовилася від курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію та виступала співучасником російської гуманітарної агресії проти України.

Мета

Крах режиму Януковича й усунення його від влади означали, що нова українська влада відновить курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, протидіятиме російській гуманітарній експансії, спрямованій на руйнацію державності України через знищення її національної ідентичності, та вживатиме заходів для відновлення правопорядку, зміцнення демократичних державних інститутів і збереження єдності країни.

Відчувши втрату контролю над Україною, Путін вдався до збройної агресії, наслідком якої стало відторгнення Криму від України. Це була помста українцям за Майдан і водночас масштабна спецоперація, спрямована на упокорення України раз і назавжди.

Агресивна акція Росії в Криму критично поглиблює конфліктну складову українсько-російських відносин і має більш далекосяжну мету, ніж позбавлення України частини її території. Підтвердженням цього є спроба російської дипломатії запропонувати руйнівний для державності та єдності України план врегулювання українсько-російського конфлікту та залучити для його реалізації західні держави.

Ще 5 березня 2014 року міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров під час переговорів із державним секретарем США Джоном Керрі виклав його основні елементи, а саме: не підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, відмова від вступу до НАТО, перенесення дати президентських виборів із 25 травня 2014 року на пізніший термін, розробка нової Конституції, федералізація України, надання російській мові статусу другої державної.

У більш розгорнутому і дещо модифікованому вигляді план Лаврова було викладено в заяві МЗС Росії про Групу підтримки для України, опублікованій 17 грудня 2013-го. За своїм змістом і спрямованістю це план не врегулювання, а поглиблення конфлікту, оскільки він позбавляє Україну права на участь у євроатлантичній системі безпеки, залишає її сам на сам із Росією та створює підстави для її втру-

чання у внутрішні українські справи.

План Лаврова — програма міжнародної ізоляції України, фрагментації та розколу, русифікації та знищення ідентичності української нації, а отже, і ліквідації її державності. Ця програма передбачає відтермінування президентських виборів — очевидно, Кремль ще не знайшов подібної до Януковича маріонетки, якій можна доручити її реалізацію.

Хочеться вірити, що цей план відкинуть і українська влада, і західні демократії.

Слід розуміти, що силове відторгнення Криму від України не задовольнить апетитів Росії, а захоплюватиме кремлівського диктатора на подальші експансіоністські акції, спрямовані не тільки на фрагментацію України та руйнацію її державності, а й проти інших країн. Свідченням цього є концентрація російських військ на східних кордонах України та мітинги під сепаратистськими гаслами, що їх прагнуть організувати в обласних центрах окремих східних регіонів російської спецслужби за допомогою завезених туди із Росії політичних провокаторів.

Володимир Путін, виступаючи в Кремлі 18 березня 2014 року, заявив, що в складі України є “значні території Півдня Росії”. Отже, можна передбачити, що невдовзі РФ зробить спробу відторгнути її.

Не виключено також, що в певний час російська агентура може бути задіяна для створення хаосу і висунення неправомірних вимог у європейських країнах, на території яких присутні російські або російськомовні “соотечественники”, під приводом захисту їхніх прав.

Способи протидії

У цій ситуації українська влада має виявити рішучість у нейтралізації та покаранні винних у здійсненні на територіальну цілісність України й роздмухуванні сепаратизму.

Водночас в. о. президента України Олександр Турчинов має публічно оголосити наказ Збройними силами України застосувати зброю в разі будь-яких спроб розширення агресії Росії поза межі Кримського півострова.

Як держава, що зазнала збройного нападу, Україна має право на індивідуальну і колективну самооборону відповідно до ст. 51 Статуту ООН. Це означає, що проти Росії як держави-агресора можуть і повинні застосуватись індивідуальні та колективні санкції військового, політичного, дипломатичного та економічного характеру.

Первинну роль у протидії російській агресії має відігравати сама Україна. Лише тоді можна сподіватися на допомогу інших держав і міжнародних організацій. На жаль, з огляду на відсутність рішучості та політичної волі у нового керівництва України та на підступність дій Росії силові структури України не спромоглися швидко нейтралізувати маріонеткових лідерів кримських сепаратистів і придушити агресію

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Катерининська церква зустрічає всіх, хто в'їжджає в місто з боку столиці. Ця церква не входить до пантеону 5-ти храмів домонгольського періоду, якими пишається місто. Катеринка ж, як її лагідно називають, юна, за чернігівськими мірками їй “усього” трохи більше 300 років. Але вона — одна з туристичних перлин міста.

Ця затьяжна епопея почалася майже 8 років тому, коли навесні 2006-го тодішній голова обласної державної адміністрації Микола Лаврик видав розпорядження про передачу церкви громаді вірян, адже ще на початку 1990-х вища державна влада України постановила передавати вірянам приміщення церков. Відновлювалася історична справедливність. Не кажучи вже про знищення храмів за комуно-радянського режиму, багато й уцілілих не були діючими церквами, у крашому разі — музеями, в гіршому — складами або стояли порожні.

Щодо Катерининської церкви, то тут був музей народного мистецтва Чернігівщини, підрозділ Національного заповідника “Чернігів стародавній”. Тож виникає запитання: як бути з музеєм? Влада міста та області запевнила громадськість, що музей збережеться, існуватиме в іншому приміщенні.

До літа узгодили всі правові аспекти передачі храму, почали вивозити експонати музею. І раптом напередодні передачі музею вірянам церкву заблокували самі віряни.

І тут варто згадати про розкол українського православ'я. Воно розділене, як мінімум, на дві конфесії — Українську Православну Церкву Київського Патріархату і Українську Православну Церкву Московського Патріархату, яка домінує у нашому православ'ї, хоч лукаво воліє називатися просто УПЦ, без згадки про московських хазяїв конфесії.

Україна йде до довгоочікуваного оновлення. У цей складний період очищення держави і кожної людини маємо глибоко усвідомлювати роль духовних святинь, у яких закладено силу наших прашчурів — національного Славна, Прапора, Герба. Українці традиційно називають свій прапор жовто-блакитним. Згідно з правилами вексилології (науки про прапори), першим називають колір, який є верхнім. У жовто-блакитному прапорі жовтий колір головний, а блакитний — допоміжний.

Поєднання жовтої і блакитної барв має на наших землях давнє походження. Традиція їхнього використання сягає дохристиянських часів. У світогляді українського народу це зафіксовано у найдавніших колядках про Створення Світу. В них співається, що із синього моря (Вода) птахи винесли золотий камінь (Світло), з якого постало “ясне небонько, світле соненько”. Жовто-блакитні прапори використовувалися за часів Козаччини, під час революції 1848—1849 рр. в австро-угорській частині України. У роки Першої Світової війни 1914—1918 рр. жовто-блакитні прапори були найбільше поширені у Західній Україні. 22 березня 1918 року Центральна Рада у Києві ухвалила “Закон про державний прапор Української Народної Республіки”, який був жовто-блакитним. Після проголошення незалежності України 28 січня

Катерининська церква вільна. А які ж уроки цієї історії?

Нарешті зник намет пікетувальників-вірян Московського Патріархату біля Катерининської церкви Чернігова. Його змела Єврореволюція в Україні: ні, намет ніхто не трошив, його прибрали самі протестувальники, зрозумівши, що ми живемо вже в іншій Україні.

Церкву заблокували віряни саме Московського Патріархату, це був не просто пікет, тут виросла так звана “похідна церква” — величезний намет під північною стіною храму, з боку центральної Красної площі міста. Протестувальники начепили на двері храму свої замки, закрутили їх дротом і нікого не впускали: ні церковну громаду, якій передали в користування храм, ні міліцію, ні законних господарів приміщення, державну структуру — Національний заповідник.

Основна причина — протестувальники вважають, що храм передали “не тій церкві”. А передали його православній громаді Київського Патріархату. Марно доводити протестувальникам, що Московський Патріархат мав у місті понад 10 храмів, а Київський — лише два: П'ятницьку церкву (за театром) і храм Михайла і Федора (над Стрижем). Не кажучи вже про історичні аспекти, про те, чому це має відійти Московії храм, який збудували українські козаки.

“Стояли” понад сім із половиною років, пікет-намет став центром тяжіння для радикалів від церкви і політики, аж до приїжджих відвертих україножерів і юродивих, які всі ці роки товклися довкола Катерининської церкви. Доходило й до ексцесів. Однієї зими невідомо чому “похідний храм” згорів.

Два роки до заблокованого храму не могли потрапити не лише віряни громади, а й дирекція заповідника. Між тим, перенесення експонатів колишнього музею чомусь відбувалося повільно, а блокували храм так стрімко, що в будівлі залишилося багато цінних експонатів. Заблокована церква не опалювалася дві зими. За цей час вийшла з ладу система опалення, значних пошкоджень зазнали і сам храм, і експонати музею.

Цю ганебну епопею не можна вважати завершеною, хоч уже кілька років Катерининська церква відкрита як діючий храм громади Київського Патріархату. Є питання, які так і лишилися без відповіді.

Яких же все-таки збитків завдали храму і експонатам музею в результаті кількарічної блокади? Чи компенсував хтось ці величезні збитки, витрати на ремонт храму і реставрацію експонатів? Чи є належна оцінка діям чернігівських правоохоронних органів — насамперед міліції, а також судів, які виносили трафаретні рішення “про

розблокування храму” і нічого не робили для їхнього виконання? Так само, як оцінити дії прокуратури, яка всі роки спостерігала за цим беззаконням? Стоянням “похідної церкви” порушувалося безліч норм і правил. Починаючи з того, що це взагалі заповідна територія міста, на якій категорично заборонено виставляти будь-які споруди. Тут навіть заборонено в'їзд транспорту, окрім спеціального.

А ще є запитання до обласної і міської влади: де обіцяний відновлений музей народного мистецтва Чернігівщини?

...Ось вона, звільнена красуня — Катерининська церква. Уперше за сім із половиною років можна зробити нормальне фото. Між іншим, у нормальній державі не дозволили б паскудити подібні території з огляду навіть на те, що тут — туристичний об'єкт, і люди повинні мати можливість милуватися ним. Нарешті у нас є така можливість. Єдине — щоб такі гротескні історії не повторювалися надалі.

Люблю, співчую, ненавиджу

Андрій БАЛИЦЬКИЙ, старий галичанин (87 р.), учасник війни, м. Зборів Тернопільської обл.

Люблю життя, хоч доживаю віку і було в ньому мало радості, бо юність і молодість минули у трізних війни й повоенні роки, а потім важка праця, щоб заробити на хліб насущний.

Люблю весну, коли в природі все оживає, цвітуть перші підсніжники і проліски, коли прилітають із вирію лелеки і солов'ї, повітря насичується запахом садів. Люблю й інші пори року, бо кожна з них має свою красу.

Люблю спостерігати з вікна (на вулицю вже не виходжу), як молоді матері ведуть уранці діток у дитячий садок, а вони дріботять ніжками, бо крокочуть у них ще малий, як школяріки з ранцями на плечах ідуть в школу, і думаю, що вони в них несуть, бо здається, що вони важкі.

Подумки бажаю їм добра і щастя, це ж бо молоді громадяни України.

А ще люблю народні пісні, в яких душа народу, а не сучасні одностежки, в яких ні змісту, ні мелодії, рідну мову з її діалектами, народні звичаї. Різдвяні колядки, Великодні гаївки, люблю наш національний одяг, вишиванки і все, все, що є в рідному краї, а ще працювати людей.

Співчую людам, інвалідам із дитинства, які або через нещасливі випадки втратили працездатність і потребують нашої допомоги, яку не завжди мають, самотніми і старенькими батькам, від яких відреклися рідні діти, дітям-сиротам, і тим, що стали ними при живих батьках-п'яницях і наркоманах. Співчую ваю і тим молодим людям, які не можуть знайти роботи і щоб якось вижити, пішли в силові структури. Думаю, у душі вони залишилися людьми, а не перевертнями і яничарами, і не підуть проти свого народу.

Ненавиджу всяку наволоч і рейдерів, і кілерів, хабарників, злодіїв, обманщиків, продажних суддів, лжесвідків, слідчих, які катуванням добуваються від затриманих потрібних їм зізнань, мільярдів, які невідомо звідки взяли свої капітали і розорили країну, державних чиновників високого і найвищого рангу “професіоналів”, які тільки й думають про себе, а народ для них ніщо.

А ще ненавиджу лжепророків, що спекулюють на релігійних почуттях людей, “виганяють з них бісів” і нагло грабують їх, і тих, що топлять своє здоров'я в пиятиках, наркоманії і курінні, хоч як дивно, багато серед них жінок і молодих дівчат.

Нині у нашій країні таке політичне і економічне становище, яке описав в одному із своїх віршів (збірка “Спогад”, ст. 58) відомий поет і композитор Олександр Білаш:

*Все продається і купується, затаям
Торгують розумом, здоров'ям,
тілом,*

*Довірою та навіть почуттям,
Але кому до того діло?*

*Нехай торгують гендарі,
ідають і п'ють.*

*На них з презирством
дивляться повсюди
Вони ще й Батьківщину продають
І один одного... Іуди!*

*А ми не продамо —
Бо — люди.*

Отже, залишаймося людьми, громадянами своєї Батьківщини, не біймося, не мовчимо, єднаймося, бо в єдності наша сила і перемога!

Жовто-блакитне саяво прапора

1992 року Верховна Рада затвердила державним прапором синьо-жовтий стяг. Жовтий і блакитний кольори символізують дві космічні стихії — Вогонь і Воду. Вогонь — символ активного творчого начала. Вода — символ пасивності, поступливості, консерватизму. З погляду сакрального зображення блакитного (синього) кольору над жовтим означає перевагу пасивності над активністю, консерватизму над творчістю. Образно кажучи, стихія Води, представлена на нашому національному стягові блакитним кольором, ніби заливає Вогонь, який втілений у жовтому кольорі. Про негативний вплив зображення на прапорі блакитного кольору над жовтим неодноразово говорили фахівці. Так, китайська дослідниця Мао-Мао стверджує, що синьо-жовте поєднання кольорів жакливе й означає панування Землі над Небом, Пітьми над Світлом. У цей період до влади приходять сили нижньої верстви, все реакційне починає діяти, не підкоряючись активному пізнанню. Настає кризовий період, коли максимального розвитку набувають сили пітьми. Якщо покласти на прапорі поміняти місцями, подавши жовтий над блакитним, ситуація в державі почне змінюватися на краще. Перевага буде за Силами Світла, настане пора взаєморозуміння як впорядко-

ваний стан суспільства і гармонії між вищими і нижчими началами, духовним і матеріальним, Небом і Землею. Розвиток піде природним ходом, пише Мао-Мао, й Україна стане однією з успішних у світі держав, досягне повноцінного розквіту. Український дослідник Ігор Каганець наголошує, що синьо-жовтий прапор символізує неприродний, збочений світогляд, який суперечить божественним втіленням. Постала потреба встановити лад у державі для життя і розвитку українського народу, тому і необхідно повернутися до правильного розміщення — жовто-блакитного — кольорів на державному прапорі. Цим відновиться гармонійний зв'язок між божественним і людським, небесним і земним началами. Волинський Феодан Музика, відомий своїми пророцтвами щодо майбутнього України, також пропонує змінити послідовність кольорів на державному прапорі: “Я щодня бачу жовто-блакитне світло. Наш прапор повинен бути перевернутий. Жовтий зверху — Дух святий, блакитний знизу — Вода, Життя”. Визначний український філософ Володимир Шаян в осмисленні ідейно-духовних засад прапора України визначив, що Жовтий промінь — це героїчне світосприймання українців, а Блакитний промінь є похідним, який потребує доповнення якос-

тей першого. І далі стверджує: “В душі українця живе наймужніша і творча Сила Космосу. Суверенність — це перш за все Морально-Ідейна Самовистачальність Нації. Небагато націй світу здійснило цю високу місію”. Тільки повернувшись до правильного розміщення кольорів, можна буде швидко здійснити необхідні зміни в Українській державі. Є політична й дискримінаційна помилка за віковою ознакою у Славні України. За президентства Л. Кучми у “Гімні України” в рядку “Ще нам браття-українці” слово “українці” було виправлено на “молоді”. Цим скасовано національну належність Славня і дискриміновано громадян України дитячого і старшого віків, оскільки йдеться лише про молодих. У “Гімні України” необхідно відновити авторський рядок Павла Чубинського: “Ще нам браття-українці” і він стосуватиметься усіх громадян від найменшого до найстаршого.

Ірина НОВИЧЕНКО, член Національної спілки журналістів України;
Вадим МИЩИК, етнолог, член Національної спілки краєзнавців України;
Олександр ФИСУН, історик мистецтва, член Національної спілки художників України;
Галина ЯБЛОНСЬКА, народна артистка України

Росії в зародку. Публічна заява Турчинова про вчинення Росією акту агресії та оголошення мобілізації пролунали майже через три дні після того, як 27 лютого 2014 року російські військові без розпізнавальних знаків захопили приміщення кримського парламенту, в якому були ухвалені нелегітимні рішення про відокремлення Криму від України. Шевченківський суд міста Києва задовольнив клопотання Головного слідчого управління СБУ про затримання незаконно призначеного прем'єр-міністра кримської автономії Сергія Аксьонова та спікера Верховної Ради АРК Володимира Константинова. Це сталося 5 березня 2014 року, тобто вже тоді, коли вони перебували під охороною російських окупаційних сил. Очевидно, що в разі вчасного затримання лідерів сепаратистів, активних дій Служби безпеки та швидкого розгортання підрозділів Збройних сил України в Криму на початку російської агресії Володимир Путін не наважився б на її продовження.

Від часу відновлення незалежної державності Україна прагнула розвивати з Росією добросусідські відносини і розглядала її як стратегічного партнера, а не потенційного супротивника. Заздалегідь спланована збройна агресія, яка є лише елементом масштабної спецоперації, спрямованої на знищення України, виявилася моментом істини й поставила на порядок денний необхідність принципової переоцінки постулатів і пріоритетів Стратегії національної безпеки і Воєнної доктрини України. Ці документи повинні зафіксувати, що Росія є реальним, а не потенційним ворогом України, який під прикриттям гасел про розвиток дружби з братнім народом готовий розв'язати проти нього братовбивчу війну. Відповідно до цього українська влада має вжити рішучих заходів, спрямованих на системне відродження всього сектору національної безпеки та його належне і постійне фінансування.

Для зміцнення і реформування окремих елементів сектору національної безпеки відповідно до сучасних вимог необхідно домовитися про надання Україні консультативної, технічної та матеріальної допомоги державами, які є гарантами її безпеки відповідно до Будапештського меморандуму, а також НАТО та ЄС.

Західні держави, якщо вони дбають про власну безпеку, повинні стати пліч-о-пліч з Україною в її протидії загарбнику. Російська агресія порушує світовий правопорядок, загрожуює глобальній безпеці та підриває режим нерозповсюдження ядерної зброї, а отже, створює загрозу кожному члену міжнародного співтовариства, зокрема й особливо західним демократіям.

Безпека Заходу не може бути досягнута шляхом умиротворення агресора і задоволення його протиправних примх за рахунок легітимних інтересів України. Для гарантування своєї безпеки та захисту своїх життєво важливих інтересів Захід не повинен допустити виникнення на геополітичному терені колишнього СРСР російської неолімперії, яка за визначенням буде агресивним тоталітарним утворенням, вороже налаштованим

до європейських цивілізаційних цінностей, принципів демократії і збереження фундаментальних прав та основоположних свобод людини.

Потужним запобіжником розвитку ситуації за таким сценарієм має стати розширення діапазону й інтенсивності політичних, дипломатичних та економічних санкцій, які США та їхні союзники вже почали застосовувати проти Росії як держави агресора.

Радикальним засобом гамування експансіоністської політики Росії та гарантування безпеки і Заходу, і України має стати наше повноправне членство в Європейському Союзі та НАТО. Політична частина Угоди про асоціацію з ЄС, підписана 21 березня 2014 року, та наступне сумлінне її виконання Україною створюватимуть необхідні передумови для її членства в Євросоюзі та отримання Плану дій для членства в Альянсі в осяжному майбутньому.

Правові наслідки

Силове відторгнення Криму не позбавляє Україну правового титулу на Кримський півострів, який юридично є частиною її території. Тим більше що і Україна, і міжнародна спільнота кваліфікували кримський референдум як нелегітимний і не визнали його результатів. Із погляду права результати нелегітимного референдуму, як і акти, якими оформлено анексію Криму, є юридично нікчемними. У практичному плані це означає, що Українська держава має всі підстави вимагати відновлення свого територіального суверенітету щодо Криму і в майбутньому вжити заходів для реалізації такої вимоги.

Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №3314 (XXIX) “Про визначення агресії” від 14 грудня 1974 року та ст. 5 Статуту Міжнародного кримінального суду акт збройної агресії Росії проти України є тяжким міжнародним злочином. Такий злочин не має терміну давності й тягне за собою міжнародну відповідальність усіх осіб, які належать до її вищого політичного та військового керівництва і які причетні до підготовки, планування, розв'язання та ведення агресивної війни проти України.

Україна як держава, потерпіла від агресії, має право вимагати від Росії припинення цієї агресії, виведення окупаційних сил зі своєї території та відшкодування завданих збитків, а також притягнення до відповідальності президента РФ Володимира Путіна, міністра оборони РФ Сергія Шойгу, міністра закордонних справ РФ Сергія Лаврова та інших як військових злочинців. Співчасниками вчиненого Росією злочину агресії слід розглядати і кримських маріонеток, які організували нелегітимний референдум для легалізації силового відторгнення Криму від України.

Сьогодні така постановка питання здається нереалістичною. Але слід пам'ятати, що свого часу поплічники Гітлера, які безкарно чинили злочини агресії проти європейських держав, урешті-решт опинилися на лаві підсудних. Гітлер уник такої долі, покінчивши життя самогубством. Отже, у Володимира Путіна є вибір.

Матеріал друкованого видання “Український Тиждень” № 12 (332) від 20 березня

Пряма мова

Іван Заєць, народний депутат України 5-ти скликань, міністр екології України (2000—01 рр.):

Атомна станція в Криму означає його подальшу мілітаризацію як бастиона Росії проти Європи та занепад курортної сфери

За інформацією ЗМІ російський “Росатом” уже розглядає можливість будівництва атомної станції в Криму.

Символіка цього наміру Москви промовиста. Для задоволення соціально-економічних потреб півострова з його відносно невеликим населенням і економікою атомна станція не потрібна. Для курортно-орієнтованої спеціалізації Криму поява в ньому АЕС вкрай небезпечна та шкідлива.

Такі наміри Кремля вкотре підтверджують, що Путін розглядає майбутнє Криму переважно з військово-політичних позицій. Путіну потрібен увесь Крим як фортеця, військовий бастион проти Європи. Навіть у більших масштабах, ніж це було за часів СРСР. Щоб вибудувати такий статус Криму, розбудувати потужну військову інфраструктуру, Кремлю потрібно мати автономне енергозабезпечення півострова. Іншої можливості для досягнення визначених військових цілей не існує.

Населення Криму, яке вже давно орієнтоване на інші напрями розвитку півострова, в такий спосіб опиниться заручником мілітаристських і реваншистських планів Москви. Атомна станція в Криму буде надзвичайно небезпечним ядерним об'єктом. Побу-

дова великого атомного об'єкту в зоні сейсмічної активності з високою вірогідністю землетрусів, та ще й на березі моря, ігноруватиме всі сучасні вимоги до ядерної та екологічної безпеки, а також світовий досвід. До яких страшних наслідків це може призвести, нещодавно показала атомна катастрофа на “Фукусімі” в Японії.

Для реваншистського керівництва Кремля інтереси так званих російських “соотечественніков” не мають насправді жодного значення. Ці громадяни потрібні Путіну як привід для імперської експансії. Ті мешканці Криму, хто під впливом облудної путінської пропаганди виступили на підтримку його анексії Росією, ще навіть не уявляють, що їх насправді очікує в лоні “матушки Росії”. Замість курортного раю Кремль вимостить для них дорогу в мілітаристське пекло.

Намір уряду щодо фактичного подвійного громадянства мешканців Криму вкрай небезпечний для існування Української держави

Кабінет Міністрів України заявив наприкінці минулого тижня, що уряд забезпечуватиме в анексованому Росією Криму соціально-економічні права нижнім мешканцям півострова через надання фактичної можливості подвійного громадянства для тих, хто отримує російський паспорт. Уряд виходить із

Коли мозок працює тільки на чотири відсотки

Валентина СЕМЕНЯК

Схоже на те, що УПЦ МП починає “прозирати” від тотального “руського міра”, який упродовж останніх кількох років нам намагався зі своєю світою експортувати Кіріл.

“Мені соромно за Вас, Валентино Матвієнко”, — написав у своєму зверненні до черкашан-земляків, які займають високі посади у державній владі Росії, зокрема до голови Ради Федерацій РФ, яка законотворчо підтримала звернення президента Росії про введення військ на територію України — митрополит Черкаський і Канівський Софроній (у миру Дмитрук).

“Я ж із вами зустрічався, коли ви приїздили у Черкаси, образливо за ваших родичів, які живуть у Черкасах. Тут ваша школа, медучилище, дніпровське повітря — ви ж виросли на цьому, то як же змогли так піло вчинити щодо ваших земляків, війська? Я би хотів подивитися в очі міністру культури Росії зі Сміли (місто в Черкаській області) Володимир Мединському.

Яка у нього культура? Люди добрі, опам'ятайтесь! Кому ви служите?”

Знаєте, мені також соромно. Бо ж і я родом із Черкащини. І завжди скрізь, де виступаю, розповідаю про Тараса Шевченка, якого подарувала світові ця земля, про уродженця Звенигородщини (тепер Катеринопільський район) В'ячеслава Чорновола...

Земляки — від слова земля, бо на цій землі “зарита пуповина” таких, як Матвієнко і їй подібних.

Це не просто пафосні слова. Біологічна пуповина тлінна, але залишається енергетична. Остання завжди активізується на схилі літ. Тоді людину невимовно тягне туди, де вона народилася, бо там “заряд”, який збагачує і надихає на позитивні імпульси в подальшому житті. Цей заряд-імпульс передається дітям дітей — онукам. Відбувається живлення ЕНЕРГІЇ РОДУ. Чим живитиме своє РОДОВЕ ДЕРЕВО Валентина Матвієнко? А нічим. Бо рідна їй земля енергетично вже відсахнулася від неї. У відповідь на свої дії вона отримала неабиякий (невимушений) негативний посил-реакцію від своїх земляків. А якщо врахувати, що захоплення територій відбулося у перший день Великого Посту... Порушилися дві головні заповіді “не вбий” та “не бажай дому ближнього твого”.

“Якщо ви такі розумні і ваш мозок працює більше ніж на 4 відсотки, то опам'ятайтесь. Виправте свої страшні і злочинні помилки проти свого народу, тому що Бог вам цього не простить!” — закликає у своєму зверненні отець Софроній винуватців. Цієї миті мені подумалося, а чи простить Бог дії тих людей, які агітували у період передвиборних кампаній грошима та гречкою за режим банди Януковича?

Відомий російський тележурналіст і публіцист (до речі, родом зі Львова) Познер із сумом повідомив, що змушений покинути Росію: “Мені жаль розлучатися, але я людина”. А хто ж тоді всі решта? Мавпи? А як хочеться вірити у краще!

того, що прийняття російського громадянства мешканцями Криму здійснюватиметься під примусом Росії.

Проте такий підхід Кабміну грубо порушує Конституцію України в частині зафіксованого в ній принципу єдиного громадянства, а також конкретні положення Закону “Про громадянство”. Цей Закон розглядає отримання громадянства іноземної держави як підставу для втрати громадянства України. Згода української влади з самою можливістю такого виключення із засадничих конституційних і законодавчих принципів вкрай небезпечна для існування Української держави. Такий прецедент створить спокусу домагатися подвійного громадянства в інших регіонах України та стимулюватиме сепаратистські рухи.

Якщо держава поступиться в такому принциповому питанні, як єдине громадянство, то в подальшому отримаємо чергову інтервенцію Росії в Україну під приводом захисту вже не російських “соотечественніков”, а російських громадян.

Благородне бажання не полишати напризволяще населення окупованого Криму не може реалізовуватися за рахунок принесення в жертву фундаментальних інтересів України, конституційних принципів, самого існування держави. Пошук відповідних механізмів та інструментів захисту наших людей має лежати в іншій площині й мусить орієнтуватися на тих, хто не візьме російського паспорта. Цей захист має базуватися на різноманітних можливостях, що існують у міжнародному праві, без підриву національної безпеки України.

Олег Панькевич: «Кримські артефакти не повинні потрапити в руки окупантів»

Заступник голови Всеукраїнського об'єднання “Свобода”, народний депутат України Олег Панькевич закликає урядовців не допустити, аби кримські шедеври скіфського періоду, які зараз експонуються в Амстердамі, дісталися окупантам. У зв'язку з цим 24 березня 2014 року Олег Панькевич звернувся до міністра культури Євгена Ніщука та в. о. міністра закордонних справ України Андрія Дешиці із закликом подбати, аби виставку повернули до Києва, а не до Криму.

За словами Олега Панькевича, кримські музеї нещодавно надали Амстердамському музею для експонування найкращі шедеври скіфського періоду, кримські раритети й артефакти, зокрема золоті прикраси. “У травні експонати виставки “Крим: золото і секрети Чорного моря” мають повернутися в кримські музеї. Однак в умовах окупації Криму Росією повернення експонатів означатиме передачу їх агресорові”, — зазначив свободівець. І закликав урядовців розпочати переговори з керівництвом Амстердамського музею щодо повернення експонатів виставки “Крим: золото і секрети Чорного моря” до України та вирішити питання щодо розміщення експонатів зазначеної виставки в Національному музеї історії України в Києві.

Прес-служба Всеукраїнського об'єднання “Свобода”

“Цінуй усе, що дане Богом, Цю землю, сонце,
рідну мову, Стежину до свого порогу,
І мами пісню колискову!”.

Нові збірки літстудійців Канівської «Зорянки»

Ірина ЮРЧЕНКО,
зав. н.-д. відділу “Літературна Канівщина” Шевченківського національного заповідника

Канівська літстудія “Зорянка” була створена 1967 року. Літстудії проводять велику просвітницьку роботу: регулярно виступають перед трудовими та учнівськими колективами міста і району, друкуються в місцевих, обласних та всеукраїнських періодичних виданнях, щомісячно проводять засідання: читають і обговорюють вірші, готують їх до друку. Видано п’ять колективних збірок літстудії: “Біль і радість” (1996), “Зорянка” Кобзареві” (1999), “Зоряні світанки” (2008), “Канівщина — наш зоряно-медовий край” (2011), “Зоресад” (2012) та низка власних збірок літстудійців.

Плідним виявився 2013 рік для “Зорянки”. Побачили світ нові збірки: Віри Носенко “Моє джерело”, Ліни Кучеренко “Сьо́ме небо моє... Сповідуюсь білому аркушу”, Федора Руденка “Земля еси”.

Книжка В. В. Носенко “Моє джерело” — гімн любові життю, рідній Україні, її мужнім, працьовитим і творчим людям.

*“Україно моя, земний раю,
Всю любов — я тобі віддаю!”*
(“Мальви”)

Віра Носенко — людина активної життєвої позиції: голова Канівського Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, голова Канівського відділення Товариства зв’язків з українцями за межами України, член “Благодійного фонду “Тарасова Земля”. Вона авторка поетичної збірки “Чи можна прожити без любові?” та пісен-

ної “Мамин оберіг”, лауреат Всеукраїнського поетичного конкурсу ім. Максима Рильського.

Тематика поезії В. В. Носенко багатогранна: морально-етичні, соціально-економічні, духовні проблеми.

Авторка закликає бути господарем у своєму домі, на своїй землі:
*“Цінуй усе, що дане Богом,
Цю землю, сонце, рідну мову,
Стежину до свого порогу,
І мами пісню колискову!”*
(“Цінуй своє”)

Поетеса Віра Носенко захоплюється сильними духом людьми і присвячує їм свої вірші: видатному українському співаку Н. Яремчуку (“Співець смерекового краю”), оператору, кінорежисеру, сценаристу, публіцисту, політику Ю. Ілленку (“Білий птах”), герою О. Гірнику, який спалився за Україну 21 січня 1978 року у Каневі (“Пам’яті Олексі Гірника”), а також нашим сучасникам — Н. Капустян, голові Канівського міського фонду інвалідів (“Неповторний вальс”), І. Литовченко, інваліду І групи ДЦП, народній художниці (“Я сильна духом”).

Поезія Віри Володимирівни сповнена мудрості, життєвого досвіду. В ній оцінка потворних явищ нашого сучасного життя: самотня старість, сирітське дитинство при живих батьках, наркоманія. Авторка вчить, як повинна жити людина на землі:

*“Живім по Правді і Законах Божих,
Живім по Совісті, по Честі у житті”.*
(“Життєві пріоритети”)

Поетична збірка В. Носенко “Моє джерело” видана у Черкаському видавництві “Інтроліга TOP” накладом 1000 примірників.

Не менш цікава книга ще од-

ної талановитої канівської поетеси Л. Кучеренко (1939 р.) “Сьо́ме небо моє... Сповідуюсь білому аркушу”.

Усе життя Л. В. Кучеренко пов’язане з літературною творчістю. З 1965 року Ліна Василівна працювала в редакції газети “Дніпрова зірка”, започаткувала і веде літературну студію “Зорянка”.

Член Національної спілки журналістів України з 1973 року. Поезія жила в ній давно, і ось ми тримаємо в руках новесеньку книжку. Вона складається з двох частин: поезія “Сьо́ме небо моє” та щоденникові записи “Сповідуюсь білому аркушу”. Це перша збірка Л. В. Кучеренко.

Цілий розділ у книзі присвячений рідному Каневу, Тарасовій горі, що “...є національної духовності потужним виявом...” (“І віриться”).

Авторка пишається рідною мовою, яка тримає націю і закликає українців до єдності.

Відчувається вимогливий підхід до кожного писаного слова, яке для неї на вагу золота, бо “засне рядок, строфа, і не прокинеться, не спалахнувши думка” (“У-у-мко”).

Потужним акордом у збірці звучить мотив любові до рідної землі, до природи, до людини.

Збірка видрукувана накладом 250 примірників. Видавець П. С. Андрощук.

Порадував читача новою збіркою “Земля еси” Ф. М. Руденка (1935 р. н.) — талановитий поет, член Канівської літстудії “Зорянка” з 1969 року. З 1969 до 1974 року — голова літстудії. Видав три власні збірки: “Ритми серця”, “Чашечка”, “Дніпроема” і друкував свої твори в колективних збірках літстудії. Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця та обласної премії ім. Миколи Шутя (Дніпропетровськ).

Перше, що спадає на думку після прочитання збірки поетичних творів “Земля еси”: “Яка багатогранність і всеосяжність душі!”. Поетичні рядки Федора Мефодійовича сповнені любові до рідної землі, її трударів, кожної живої істоти. І ця любов не просто споглядальна, а дієва, торкається найпотемніших струн, змушує задуматися над одвічним питанням: “Хто я і навіщо у цьому світі?”.

У поезії провідним акордом звучить мотив пам’яті, печучої, яка “душу виймає”, про дитинство, матір, рідне село (“Біль пам’яті”, “Знову наснилися мальви край хати”, “На отчій землі”, “Кущ калини”, “Мамо, гуси летять”, “Вечір пада в траву на духмяні покоси” та ін.).

Автору не байдуже майбутнє рідної землі, яку любили, плакали, захищали наші славні предки козаки (“Родовід”, “По тяжкій і неприродній праці”), яка вистояла фашистську навалу в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу (1941—1945) і заплатила за перемогу життями мільйонів своїх синів і дочок (“Не називайте святом Перемогу”, “Комбати”, “Вистояли — перемогли”).

У поезії Ф. М. Руденка присутні філософські роздуми про сутність людини, про її духовні потреби і пошуки (“Благодатна і дума і мрія”, “Жива душа боїться самоти”, “А коли вже людина зречеться” та ін.).

Поетична збірка видрукувана у Канівському видавництві “Родень” накладом 100 примірників.

Видання цих збірок стало помітним внеском у літературну скарбницю Канівщини.

На терезах ліричного сумління

Василь РЯБИЙ,
член Національної спілки письменників України

“Як себе не дури, а роки все пливуть... Не спинити ріки”, — переконується в пошуках істини Володимир Франкевич, із яким познайомився наприкінці вісімдесятих. Він тоді приніс оберемок віршів, які я перечитав, окремі відібрав для друку в місцевій газеті “Червоний прапор”.

І таки “не спинити ріки” поетичної творчості, яка ніколи не покидала його. Народився 11 червня 1955 року в Остапківцях на Коломийщині, закінчив середню школу, навчався в Косівському технікумі народних художніх промислів, відслужив у війську, працював художником, директором Будинку культури у Гвіздіці, інструктором з рукопашного бою, охоронцем. При цьому захоплювався літературною справою, не розлучався з красним словом, вів своєрідний ліричний щоденник, де намагався розкрити почуття і думки про світ і людину.

Осягаючи неблаганну минуність, він відкриває свою душу, відчувачи швидкоплинний біг земного часу, коли треба бути наодинці з Богом, посіяти добре, вічне і мудре:

*Сонце й тиша... Дихнути боюся!
Що миттєво молодшають верби.
І самотності п’ю — не нап’юся!
Від якої, здавалось, помер би!*

Володимир Франкевич читає класиків і сучасних поетів, читає Біблію. Він обрав традиційне письмо, бо це його природний рівень світовідображення, де все має бути ясно, без недомовок, але може бути чимало знаків запитань та

оклику. За такою умовою і ведуть щоденник, в якому не обійтися без побаченого, почутого, пережитого:

*Можна мати достаток, машину,
Й бути бідним, нікчемним в душі.
Страшно мати дітей і дружину,
Що холодні, байдужі, чужі...
Від нерідних у доброму слові
Можна радість, підтримку знайти,
І відчутти смак ласки, любові
В щиро поданій кварти воді.*

Автор схильний до вилущення з горіха пізнання філософської моралі, його приваблює лаконізм, афористичність висловів: *Є вогонь дивовижно холодний...
А є їжа, що з’їж — і голодний!* Ліричний герой, як справжній християнин, переймається чужими клопатами, болями, суперечностями. Він роздумує про свою участь із часу народження на планеті Земля, а ще осмислює участь миття у суспільстві, в творенні й захисті краси душі:

*Нам подобу свою дав Творець...
Хтось позує. Хтось
є портретистом.
Лиш абстракцій майстри,
хай їм грець! —*

*Все спотворюють
з демонським хистом.*

*Й шанувальники в них не прості...
Грошовиті! Хотів би спитати,
Чи бажали б вони у житті
Тих полотен героями стати?*

Один із трьох розділів автор присвятив інтимній ліриці, де не тільки оспівує світанкове почуття, а й осягає складні взаємини між двома людьми:

*Терезами любов нашу зважую,
Все оте, що було і що є...
Лиш кого в чомусь я переважую —
Шалька з іншим небес дістає.*

За своїм духом Володимир Франкевич просвітнянин. Він, член Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, любить і оберігає рідне слово. Тривогою за долю мови пронизаний цей вірш:

*Що нам залишилось від мови,
Яка, на диво, ще жива?
Коли до кожної розмови
Повзуть скалічені слова?!
Каліцтво це — чужинців кредо!
Де ж ми, свої?! Де я? Де ти?
Чуже із рідним — дьоготь з медом:
Не їж! І воза не масти!*

Володимир Франкевич не уявляє свого життя без книги. Він довго викопишував рукопис майбутньої книжки “Як дим над рікою” (Коломия, “Вік”, 2012), яку сам художньо оформив, сам у ній упорядкував свої вірші. Зауважує, що книга для нього — не лише джерело знань, а саме життя:

*Мудрий книгу пізнань відкриває,
А немудрий — від ока ховає;
Мудрий віри й надії навчає,
А невіглас — з безвір’я ввінчає.*

Пригадую, колись Володимир здивував мене власноруч виготовленим томиком у твердій папітурі, де звичайним пером “видрукував” власні твори. До речі, цей скромний автор не може похвалитися частими публікаціями. Причина цього — тривале виважування слова на терезах сумління. Деякі з віршів опублікували газети. Поет впевнено йшов до оприлюднення своїх творів окремим виданням, яке відзначено дипломом премії імені Тараса Мельничука.

Нема сумнівів, що “Як дим над рікою” — це найкраще зі свят.

Месопотамія

Ольга СМІК,
м. Київ

Цього року першою книжкою, яку презентував відомий поет, прозаїк, есеїст Сергій Жадан, стала його “Месопотамія”. Жадан уже відомий романами “Депеш Мод”, “Ворошиловград” і поетичними збірками “Цитатник”, “Ефіопія” та інші.

“Месопотамія” побачила світ у Клубі Сімейного Дозвілля. Вона має незвичну назву, і в уяві кожного читача вимальовується

описані рисочки пострадянського міста.

За змістом книжка складається з дев’яти прозових історій і тридцяти віршів-уточнень. Усі тексти про одне середовище, герої переходять із історії в історію, а потім у вірші. Також у текстах автор використовує і фантастичні образи, і філософські відступи, і метафори та специфічний гумор.

Презентація книжки вже відбулася у багатьох містах України, чекайте в своєму місті.

Павло МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

— Перш ніж перейдемо до питань, які стосуються репресивних заходів, що мають місце сьогодні на окупованій території України, зокрема, в Криму, згадаємо історію.

У книзі київського цензора Сергія Щоголева “Украинское движение как современный этап южно-русского сепаратизма” говориться про те, що треба було робити з українцями на окупованих територіях 1914 року, коли Галичину окупувала Російська імперія. Сьогодні, як і 100 років тому, повторюється той самий алгоритм у Криму, де фактично Товариство перейшло на підпільну діяльність. Нам заборонили будь-який зв’язок, у нас немає жодних контактів, хоча Путін оголосив, що українська мова буде третьою державною. Насправді нині можна стверджувати, що вона викорінюється. Бо єдиний осередок, який контентував українську мову, єдина газета, яка належала українським кримчанам “Кримська світлиця”, нині перестала функціонувати. Ми видаватимемо її тут, у Києві, і вивозитимемо наклади на територію Криму.

Але перш ніж перейти до конкретних насушних проблем, хотів би звернутися до постаті, яка чомусь випала з нашого поля зору: того, хто формував усю цю ідеологію, яка й дала дуже злісні врожаї. Це постать колишнього міністра освіти, людини, яка фундаментально розробила всі заходи для зросійщення України і які він дуже послідовно втілював. Ми вже забули про те, що він автор багатьох підручників, які сам розробляв. Москва його підтримувала і вони реалізовувалися, починаючи від видавництва “Фоліо” в Харкові. У своїх “працях” він живив “перли”: “фюрери України”, “мірвова с медведем”, “галицький шлях от великої перемоги”. Це надзвичайно актуальна книжка, сьогодні є звинуваченням.

Ми забуваємо про те, хто формував усередині України п’яту колону, озброював її і чому в Криму він був дуже популярною постаттю. Запитайте в будь-якого кримчанина, і він скаже, скільки разів Дмитро Табачник відвідав півострів, скільки там таких його праць розповсюджено, на Сході й Півдні України так само. П’яту колону вирощували в нас тривалий час свої ж, так звані державники. Це людина, яка припиняла нашу національну гідність, наших видатних діячів, письменників. Невідомо чому він сьогодні благоденствує і ніхто не притягає його до судової відповідальності за формування “рашизму”. Цей новий термін ми запускаємо, бо іншого я не можу знайти щодо того, що робить сьогодні Путін і що він закріпив. Його доконечна мета, без сумніву — це вся Україна. І всюди про це говориться, у різних працях. І зокрема у праці Романа Василичина, де він повчає: “В чем сила, брат? Сила в правде, брат? Сила в силе, брат”. Що він рекомендував — усе те є в арсеналі Володимира Володимировича. “Восстановить контроль постсоветского пространства и в первую очередь добиться окончательного решения украинского вопроса. Речь идет о том, чтобы оторвать Украину от проекта либерального и привлечь

Рашизм: витoki і сьогодення

Тема однієї із прес-конференцій, які днями провело ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, “Післяреволюційні реалії громадських організацій на Сході та Півдні України і утиски Товариства “Просвіта”. Хоча нас переконують, що на першому місці стоїть економіка, проте ми вже вкотре пересвідчилися, що надзвичайно актуальне й мовне питання, яким дуже часто спекулюють. Одна з найстаріших, найпотужніших українських організацій “Просвіта” тому приклад: наскільки саме через нинішні події вона почала у своїй державі, в Україні зазнавати утисків. І тому говорили про те, як захистити від Москви вже не тільки українськомовне населення в Україні, а й російськомовне.

Кінорежисер Дмитро Ломачук, науковець Ірина Олійник, доктор педагогічних наук Георгій Філіпчук, голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан

для совместной реализации проекта российского”. Ця книжка також багато видавалася в різних видавництвах Москви, Санкт-Петербурга, Нижнього Новгорода, Воронежа, Ростова-на-Дону, Єкатеринбурга, Самари, Новосибірська, Києва, Харкова, Мінська. У мене видання 2011 року. Ці книги ще й сьогодні продаються в Росії. На книжкових полицях на Арбаті ви можете придбати не тільки її. Я зупиняю вашу увагу на працях, які надзвичайно важливі для розуміння того, що відбувається в нас сьогодні. Мовне питання ми чомусь так спокійно відсовуємо на задній план, не усвідомлюючи того, що мова — це консолідуючий чинник. Сьогодні я дивлюся на телекрани, де на всі заставки хвалять фразу нашого прем’єра про те, що в його родині говорять різними мовами і це не викликає непорозуміння. Я її не критикуватиму, але змушений зробити тільки одну ремарку: чи в його родині, чи в інших можна розмовляти будь-якою мовою. Це особиста справа. Але якщо в нас є державна мова, то вона не може бути роздвоєною. Роздвоєність свідомості спричинилася до того, що багато хто на Сході й Півдні України так і не відчув, що вони живуть у незалежній Україні. Не було консолідовано того, що є головним чинником не лише для України, а й для будь-якої іншої держави, передовсім для Росії. Тому Путін постійно наголошує, що “русский язык и территория русского языка и территория интересов России” там, де побутує російська мова. Це однозначні речі, їх не можна спростовувати. І тому будь-який високий чиновник повинен обережно поводитися з українською мовою. Абсолютно не виправданою була відміна закону К-К, який принизив українську мову, українську націю, спричи-

нився до тривалого протистояння на першому минулорічному Майдані. Один із чинників, що спричинився до нинішнього Майдану, — це приниження національної гідності. Її не можна топтати, починаючи від найважливішого.

Вікторія Путіліна зазначає: “К тому времени, когда Европа станет большой, мы уже придем к России, так как мы по отношению к ней малые. Это законы жизни. Чтобы мы не вошли в Россию как Малороссия, необходимо внутри своей страны очиститься и соединиться”. Це винесено на чоло книги. Тут головний постулат: мова — це ніщо, звичайне коливання звуків. “Превращать язык в национальную атрибутику, в средство для борьбы за власть является кощунством”, — пише авторка. Та ніхто ж не воює за владу заради мови, воюють заради того, щоб національний організм вистояв на тих протяхах, які є надзвичайно потужними. Я їх називаю глобалістичні протяхи, але це вже інша тема.

Чому в Криму залишилися тільки ті осередки українства, які були об’єднані навколо “Просвіти”? Тому, що держава нічого не робила. З величезними потугами “Просвіти” довелося долучити до газети “Кримська світлиця” Міністерство культури, щоб воно частково її фінансувало. Бо наклади збільшувалися, папір і поліграфічні послуги здорожувалися, і це видання, засноване на початку незалежності, ми могли втратити. 22 роки тому “Кримська світлиця” була дуже популярною і опозиційною до всього російського, шовіністичного. Вона була єдиним опонентом до процвітаючого на півострові шовінізму, якого люди, які їздили в Крим переважно на відпочинок, не помічали.

Як там жили 700 тисяч укра-

їнців, державників не цікавило. Держава ніколи ними не займалася. І тому не випадково, що у нас було найганебніше приміщення у підвалі, яке нам виділяла нібито наша попередня влада, не реалізувався проєкт “Український дім”, ми його орендували. Кошти збирали з людей. По можливості допомагали господарники, які мали сентимент до українства. Вони власне й тримали українство на півночі Криму, об’єднували його в єдине цілісне, яке нині розпорошене, розгублене, не знає, як житиме далі. Бо як бути, наприклад, українцям, які споконвіків живуть на цій землі, якщо відключать воду чи світло?

Нам говорили одне: якщо ти просвітянин, ти націоналіст. І це всюди. Чи то в Харкові, де розбомбили приміщення, винесли книги, спалили документацію, архів, бібліотеку. Хто це зробив? Ми кажемо — п’ята колона. Та ні, це добре сплановані, зрежисовані акції, які мали місце ще сто років тому. Коли прийшла російська армія на галицькі невідросійські землі, вона знищила все. Так само, як робили більшовики, коли захопили Київ і всю Україну. Трошили все українське, українські центри, і передовсім нашу українську громадську організацію. Бо вони розуміли: партії можуть перемотуватися, а громадські сегменти надзвичайно впливові, серйозні; бо “Просвіта” співпрацює з усіма проукраїнськи зорієнтованими, державотворчими партіями. Власне з лона Товариства вийшли нинішні українські партії, заряджені духом матірньої “Просвіти”.

Пригадаймо вислів великого російського філософа Івана Ільїна: “Проблема истинного национализма разрешима только в связи с духовным пониманием родины. Ибо национализм есть любовь к духу своего народа и при-

том именно к его духовному своеобразию”. Ось так російський філософ визначає термін, який “пришивають” нам у висловлюваннях Медведєв, Путін, Кисельов: націоналісти.

Як ми можемо вистояти у ці випробувальні дні? Нас закликають: забудьте тимчасово про мовну проблему. Мовляв, ось ми облаштуємося, а потім перейдемо до її розв’язання... Ви свідки того, скільки разів уже “розв’язували” мовну проблему, так само, як і церковну, скільки разів казали: дайте нам трохи опертись... 1994-го Леонід Кучма міг підписати Закон про мову. До того ще діяв радянський мовний закон. За радянських часів українська мова була проголошена державною. Кучма не розв’язав цієї проблеми. На цьому ґрунті були вироблені такі, як Табачник. Їх в Україні сотні. Нерозв’язані мовні теми і проблеми сьогодні обернуться для нас черговими сутичками і черговими національними напруженнями. Їх треба розв’язувати вчасно. Тому я роблю певне застереження тим, хто каже: “Не имеет значения, на каком языке разговаривать”.

Мова надзвичайно важлива, тому так завзято корчують усе українське на Сході, Півдні. Але найважливіша нині — це проблема Криму. Нам треба бути з тими людьми, які є й залишаються українцями.

Дмитро ЛОМАЧУК, кінорежисер:

— Інформаційна політика стоїть поряд із мовною на перших сходинках будь-якої держави, яка себе поважає. Перед тим, як агресор захопив Крим, відключили всі українські канали і стали нав’язувати свою політику, свої програми, спрямовані проти української держави.

Українські канали зранку до вечора транслюють, як захоплюють наші кораблі, блокують наші частини. Чому ніде не показали, як один військовий підрозділ відігнав агресора від захоплених об’єктів? На державних телеканалах російською мовою — “Вести”, “Единая страна” тощо. Навіть українськомовні політики на цих каналах говорять винятково російською.

Хочу сказати про просвітянський серіал “Логос”. Він гідний того, щоб його показувати на різних каналах і треба це робити. Російські агресори оголосили, що Крим переходить на їхні умови навчання. І вони нав’язуватимуть кримчанам вигадану історію Росії. Ми своїм серіалом показуємо, як розвивалася наша історія, наша мова. Чому наші канали не хочуть брати ці роботи? Це єдиний проєкт, який зроблено в Україні за часи незалежності. Хочу звернутися до наших медійників: давайте показувати своє.

Інформаційна політика не менш важлива, ніж військова зброя, напевно, ще сильніша.

Ігор КІРЮЩЕНКО, просвітянин:

— Я ніколи не думав, що після виступу біля пам’ятника Шевченку, коли ми святкували 200-

Кирило Осьмак повернувся у листах і документах

— Пані Наталіє, задум створення книжки давній?

— Уперше ідею надрукувати листи Кирила Осьмака з тюрми висловила редакція “Літопису УПА”, це було ще в середині 90-х. Але до друку не дійшло. Потім знайшла багато документів, чотири слідчі справи, особову справу студента Московського сільськогосподарського інституту Осьмака, яку виявила в державному архіві Москви. У Київському державному історичному архіві розшукала документи Південно-Західного фронту, де батько служив під час Першої світової війни. І назбиралося вже так багато матеріалів, що вирішили зробити об’єднаний том документів і листів. Над цим я працювала близько чотирьох років. Мені допомагала Олена Сизонівна Лук’ячук, фаховий літературний редактор. І 2004 року був виданий 41 том “Літопису УПА”, де є документи, батькові листи. До листів додавала примітки, пояснення невідомих місць про родину Осьмака. Той том має дуже докладний іменний покажчик. Але потім з’явилася ідея видати окремо листи. Проспонсорувала українська Фондація “Будучність” із Торонто, Канада.

Цю книгу хотілося зробити відмінною від того 41-го тому “Літопису УПА”. Я звернулася до Михайлини Коцюбинської з проханням написати передмову. Вона написала блискучу передмову. Це була одна з останніх її робіт, мені також допомогла Роксолана Свято.

У середині минулого року я звернулася до видавництва “Ярославів Вал” і з осені почалася безпосередня робота з видання книжки.

І ось недавно видання побачило світ. Видрукуване у “Колоді” в Дрогобичі, поліграфічно дуже гарно зроблене. Крім “Будучності”, фінансове сприяння у виданні книги надало Середовище УГВР (голова президії Євген Стахів, голова політради Анатолій Камінський). Це Середовище створили одразу по війні, воно діє донині. На жаль, наприкінці січня Євген Стахів помер.

— Чому Ви звернулися саме до “Ярославового Валу”?

— Видавництво дбає про промоцію своїх книжок, їхню популяризацію, поширення, а це дуже важливо. Воно й організувало у столиці гарну презентацію видання, яке містить 600 сторінок, понад 100 ілюстрацій. Я вирішила не обмежуватися лише прижиттєвими світлинами Кирила Осьмака. Тут є також фото зі сваткування річниця УГВР, які, починаючи з 1992 року, відбуваються в селі Сприня Самбірського району, де й створили організацію. Цю книгу я присвятила 70-річчю утворення УГВР, яке відзначатимуть у липні 2014-го.

— Мабуть, найважче було знайти давні сімейні фото?

— Такі фото в нас були. Більшість із них мама мусила знищити задля конспірації. Якесь фото знайшла колись у родичів. Я росла з фотографією, на якій батько молодий, красивий, кучерявий, у вишній сорочці. Я не звертала уваги на те, що фото якесь обрізане. Коли сказала про це фото молодшій сестрі першої батькової дружини Вірі Василівні, вона

сказала: “Так там же була Маруся”, тобто її сестра. Це фото десь 1923—1925 років. Тривалий час я не знала про першу сім’ю батька, думала, що Леся — моя кровна сестра. Був у батька ще син Олег, який помер 1936 року. Взагалі мені вдалося знайти навіть досить багато старих світлині.

Старі листи зберегла мама. Коли батько нас розшукував, і ми зрозуміли, що нас викрили, мама все ж зберегла листи. Одні адресовані мамі, окремо батько писав мені. Пізніше писав листи до своєї молодшої сестри Галини Іванівни. Нам батько вперше написав у березні 1954 року, рівно 60 років тому. До того ми нічого не знали про його долю. Батько шукав нас через МВС. 1953 року, після смерті Сталіна, він звернувся до міністерства. На перший лист відповіли, що Людмила Олексіївна Осьмак серед арештованих не значиться. Але вже на другий лист йому дали нашу адресу. Хоч мама, для конспірації, дещо змінила: я числилася по-батькові Богданівна, було в документах змінено рік і місце мого народження. Отож із 1954 року пішли батькові листи нам і прийомній дочці Валентині, яка підтримувала його всі попередні роки, надсилаючи гроші.

Спершу я не знала ціни тим листам. Коли познайомилася з Василем Куком і сказала йому, що я дочка президента УГВР Кирила Осьмака, для нього це була велика несподіванка. Одразу навіть не повірив. Запитав, які у мене є документи? Кажу, є батькові листи. Він попросив почитати. І порадив мені, як я маю працювати над цими листами, щоб їх оприлюднити. Саме він дав поштовх для цієї роботи.

Крім листів родині, я додала в книжку тюремне листування. І ще тут, у Києві, перебуваючи під слідством, і у Владимирській тюрмі, він подавав звернення до тюремного начальства. І характерні резолюції на ці його звернення. Ось, наприклад, лист батька до тюремного начальства. Українською мовою, саме так він звертався в

У столичному видавництві “Ярославів Вал” вийшла книга “Кирило Осьмак: автопортрет в листах на тлі Владимирського централу”. Це листи Президента Української Головної Визвольної Ради Кирила Осьмака та документи, що стосуються долі цього видатного діяча національних визвольних змагань, двічі репресованого комуністичним режимом і знищеного у тюремному ув’язненні.

Автор і упорядник книги — донька Кирила Осьмака, відомого громадського діяча Наталія Осьмак. В інтерв’ю “СП” вона розповідає про історію створення книги, роботу з дослідження невідомих сторінок українського визвольного руху.

Києві. “В тюрмі, якою Ви керуєте, я вже 9 місяців, а взагалі в ув’язненні 3 роки й 1 місяць. Весь час жив без передачі. Я потребу матеріальної допомоги, підтримки продуктами. Прошу повідомити мою рідню за адресою, яку подаю нижче, про моє прохання допомогти мені”. Це 12.10.1947 року. На листі, з лівого боку: “Разрешить. Начальник тюрьмы”. Але зверху друга резолюція: “Ему объявить, что просьба удовлетворена, но фактически никакого письма не посылать”. І так із другим, третім листом...

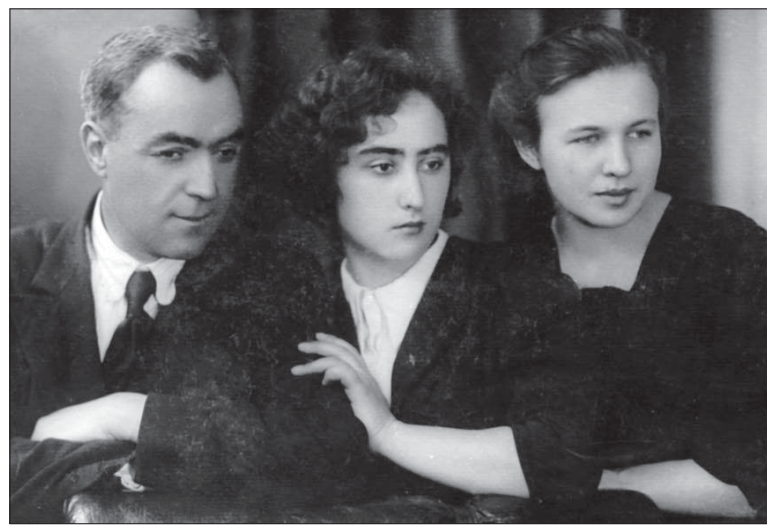
— Його арештували ще 1944 року...

— Слідство тяглося аж 4 роки. Як ми роздобули особисту справу батька? Ми з чоловіком 1994 року поїхали туди, у Владимир. Наша мета — знайти могилу батька. Зайшла в тюрму, вона межує з цвинтарем. Гадали, може, в тюрмі збереглися якісь документи. Співробітниця тюрми знайшла картку обліку, прочитала нам номер могили батька, пообіцяла знайти того дня якісь документи. Звичайно, ніякої могили ми тоді не знайшли. А співробітниця повідомила, що в архіві ФСБ Владимирської області є “Личное дело” батька.

Там дали для ознайомлення дві папки цієї особової справи. Це 1994 рік. Скажу, що років через два мені б її не дали.

А слідча справа батька була в Києві. Чесно кажучи, спершу я побоювалася шукати ці документи і не зверталася ні до кого. Але коли святкували 50-річчя УГВР 1994 року, я пішла в СБУ. Заявила, що мій батько був репресований і я хочу ознайомитися з його слідчою справою. Мене запитали, чи батько реабілітований? Кажу, що ні. В такому разі, кажуть, напишіть заяву на реабілітацію. Тоді був Радянський Союз, зараз незалежна Україна, він перед Україною не винен. Я подала таку заяву, і 5 грудня того ж року в прокуратурі мені вручили довідку про реабілітацію батька. І лише після цього ознайомилася зі слідчою справою.

— Чому цим займалася прокуратура?

— А батька й засудили без суду. Було таке ОСО, “особое совещание”. Отож у січні 1995 року я почала знайомитися зі слідчою справою. В ній 6 томів. Зверніть увагу, ось у низі протокол допиту батька, час допиту — з 10 вечора до 6 ранку.

— Восьмигодинний нічний допит...

— Я зробила графік викликів на допити. Є місяці, на дві третини позначені допитами, безкінечними допитами.

Коли ми шукали документи про батька, то й у Владимирі, і в Рязані, і в Москві співробітники архівів, інших установ, наприклад, жінка з українським прізвищем Ткаченко, й інші ставилися до нас з чоловіком із симпатією і співчуттям. Але коли я була там у пошуках нових документів через два роки (1996-го), російці сказали: те, що ми дозволяли два роки тому, нині вже не дозволять.

Нагадаю, що мого батька арештовували ще під час великого терору, у 30-ті роки на Рязанщині, де він працював агрономом. Молодий співробітник ФСБ був здивований таким звертанням 1994 року щодо арешту українця аж 1938 року. Але знайшов справу батька і говорив із нами з явною симпатією. Здивувався, що справа батька така велика. Як правило, справи тих кривавих років тоненькі, кілька сторінок: арешт, вирок, розстріл. А тут 370 сторінок. Кажу, коли почитав, то зрозумів, що батько врятував себе від смерті тим, що не визнав жодного звинувачення. І 1940 року батька звільнили.

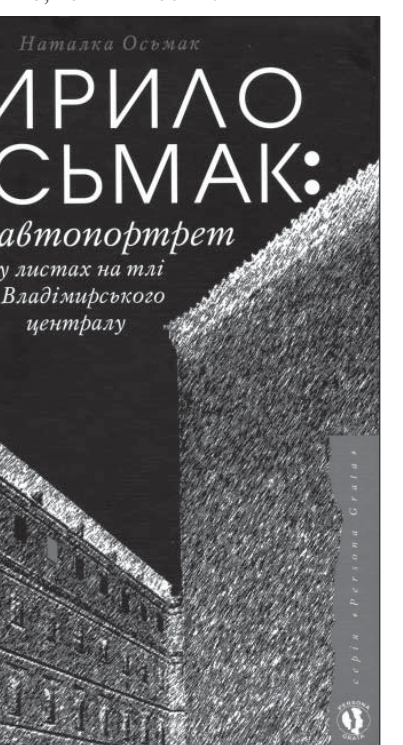
Я умисне на називаю в книзі імена цих порядних людей із Росії, бо не знаю, як їм би зараз повелось.

— Ще є якісь невідомі сторінки, “білі плями” в дослідженні політичної долі Вашого батька, його соратників? Вам є над чим працювати?

— Коли 1944 року обрали Українську Головну Визвольну Раду, було вирішено, що вона очолить визвольну боротьбу українців за державність і діятиме тут, в Україні. Але згодом вирішили частину людей відправити за кордон, щоб вони там поширювали інформацію про визвольну боротьбу в Україні. 25 липня відбулося засідання Президії УГВР, за її рішенням більшість членів Ради виїхали за кордон. Ті, хто виїхав, залишилися живими. В Україні тоді залишилися президент УГВР Кирило Осьмак і голова Уряду Роман Шухевич. Їхня доля відома.

Батько неодноразово писав звернення до Президії Верховної Ради, Генпрокуратури, ЦК із вимогою реабілітації. Мамі він написав, що в одному з таких звернень на 9-ті сторінках описав, як його катували. В особовій справі значиться, що такий лист отриманий і відправлений, але самого листа у справі немає. Шукаю ці листи. У Києві їх нема, я передивилася всю слідчу справу. Напевно, вони в Москві.

— Ви добилися перепоховання Вашого батька в Україні, в Києві.

— Найперше, треба сказати про Середовище УГВР. Саме Василь Кук ініціював перепоховання батька в Україні. Була довга епопея. Я написала в Росію, мені відповіли, що вони не шукатимуть поховання батька. Врешті, нам це вдалося зробити. Ми поїхали у Владимир у розпал Помаранчевої революції. Я знайшла цікавий документ, свідчення доглядачки й адміністратора Княже-Володимирського цвинтаря Малишевої, де вона пише, що саме тут 17 травня 1960 року був похований Кирило Осьмак. Ми пройшли всі інстанції, отримали дозволи міської влади, її служб.

Перепоховали 11 грудня 2004 року, теж у розпал Помаранчевої революції. Вдячна за сприяння Товариству політв’язнів і репресованих на чолі з Євгеном Пронюком. Він організовував відспівування батька у Володимирському соборі, віче біля пам’ятника Шевченку.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

річчя від дня його народження, наступного дня прийдуть до мене на квартиру російські фашисти, виженуть мене не лише з мого дому, а й із Криму.

Тут згадували, що після захоплення Криму відключили українські канали. Українські канали відключили ще 9 березня. Я листувався по інтернету з російськими друзями, написав: завтра вони прийдуть до мене додому. Відповіли: та що ти, нічого не буде, це неправда. Таки прийшли і в грубій, ультимативній формі заявили: “Геть!”. Спочатку сказали: пішли з нами на блок-пост, із Вас вибавитимуть покази. “За що?” — “Ви були на Майдані?” — “Так, був”. — “За це Вас і будуть бити”.

Я їм намагався пояснити, що там люди воювали не проти росіян, а проти тієї влади, яка допустила, що у нас дефіцит бюджету 66 млрд, адже треба десь брати ці гроші. Не слухають, мовчки відвертаються.

Щось трапилося, що частина цих людей із білими пов'язками на рукавах “Русский блок” (я їх називаю російськими фашистами) десь побігла: “Зараз ми приведемо ще двох майданівців”. Ті, що залишилися, а мені сказали: “Геть із Криму, збирайтеся просто зараз”.

Ми вкинули в рюкзак, що було на вішалці, й виїхали звідти 10 березня. Приїхавши до Києва, звернулися в прокуратуру, проконсультувалися. Цей злочин підпадає під дві статті: 129 і 146 Кримінального кодексу України. Написали заяву про злочин, чекаємо відповіді. Я був головою чим ініціативної групи, ми організували Комітет біженців Криму. Приїхали ще люди і ми починаємо тут свою діяльність.

Перший удар прийняли на себе ми, українські активісти. Зараз шукатимемо, об'єднуватимемо всіх, хто не згоден із окупацією Криму.

Олена КІРЮЩЕНКО, просвітянка:

— За весь час, доки ми мешкали в місті, українці відчували себе якось окремо від материка. Великих українських проєктів ніколи не відбувалося. Навпаки, з Росії приїздили пересувні виставки, відбувалися різні зустрічі, приїжджали державні діячі. Ми нічого подібного не мали. Можливо, це й було однією з тих причин, чому середовище було більш у російському дусі, ніж в українському. Наші друзі-росіяни (у нас їх дуже багато), котрі раніше були налаштовані прихильніше до України, перед референдумом змінили думку. Добре постаралася Держдума Росії: її представники практично не виїздили із Севастополя, постійно проводили бесіди, змінювали одне одного, розказували, як гарно кримчани житимуть у Росії, як про них піклуватимуться. Ось так і сталося.

Перша наша греко-католицька церква була заснована у моему власному приміщенні, мене попросив священник. Були певні домовленості, мріяли, що поруч постане наш храм. За всі роки нам не вдалося цього досягнути. Через 15 років тут постав російський храм. Я розумію, що держава не повинна втручатися в релігійні справи, але хоч якась підтримка б мала бути, то могло бути по-іншому.

Нашого священника також репресували. Його двічі заарештовували. За другим разом він був змушений виїхати.

Георгій ФІЛІПЧУК, доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України:

— Є аналогії, які ми не можемо сьогодні обминати. Рівно 100 років тому, коли почалася Перша світова війна, в Україні, яка внаслідок тривалої імперської політики Росії була позбавлена власної державності, склалася майже та сама ситуація, яку маємо сьогодні у зв'язку з воєнною агресією РФ у Криму. Тоді, 1914-го, скрізь закривали і нищили “Просвіти”, заборонили всі українські друковані органи... Заборонили навіть святкувати 100-річчя народження українського генія Тараса Шевченка.

А за два роки до того з'явилася сумнозвісна книжка-донос Сергія Щоголева на український рух і українців, про яку вже згадував Павло Мовчан. Ця подія як історична ретроспектива дуже актуальна до уже нібито нинішнього, державницького часу. Відомий українофоб і україноненависник Сергій Щоголев, вбачаючи в цілком законному праві українського народу на власну культуру і рідну мову етап “южно-русскаго” сепаратизму, закликав російського царя нещадно розправлятися з українцями. Щоб знищити український сепаратизм, а це значить — українство, треба, писав цей мізантроп, зробити чотири речі: по-перше, ліквідувати національну освіту й національну школу; по-друге, заборонити українське книгодрукування; по-третє, заборонити українське Боже слово в церквах і взагалі відучити українську молодь від українського слова.

Ось якими були чотири “рецепти”-позиції відомого українофоба, київського цензора Сергія Щоголева тодішній російській владі. І вона не проминула негайно цим скористатися для нищення українців. Я накладаю ту ситуацію на нинішній час, на XXI століття. І бачу ті самі намагання, за якими стоять і зовнішні, і внутрішні сили, щоб той самий столітньої давності сценарій реалізувати тепер уже в незалежній Україні. Українці ж мусять пам'ятати, що жодна армія не зможе оберігати, захистити територіальну цілісність держави, свій народ, його честь, гідність і незалежність, його дух, якщо ми сьогодні забудемо про святя святих — про мову, національний інформаційний простір, віру і національну школу.

Не лише для цього нам, українцям і Україні, потрібен громадянсько-державний діалог. Не для того, щоб вибудовувати на перспективу м'яке лояльне громадянське суспільство, а для того, щоб миттєво можна було реагувати на те, що відбувається. Бо настав час, коли мусимо ухвалювати рішення щоденно, щогодини, ба більше — щохвилини і працювати на випередження. Це допоможе нам мінімізувати ті стратегічні прорахунки, помилки, які допускалися і, можливо, можуть допускатися надалі.

У зв'язку з цим я хотів би сказати про одну надзвичайно важливу для України стратегічну проблему. Ми оминаємо її вже не

Ігор та Олена Кірющенки

один рік (у 2007, 2010, 2012 роках і до сьогодні), тому й не могли подолати впродовж тривалого часу. А це в інтересах українського народу, його національної, насамперед енергетичної безпеки. Мова про український шельф, точніше — багату на величезні запаси газу прикерченську ділянку площею 12 960 км². 2007 року дорожочинні родовища минула українська влада віддала олігархам, які тут же заклали їх у бермудську і віргінську офшорні зони. Навколо цього кілька років тривала відчайдушна боротьба. Бо ж це була не просто територія з військовим полігоном. За найскромнішими підрахунками експертів, в її глибинах міститься 1,5 трильйона кубометрів газу. Отже, це проблема далекої-далекої енергетичної безпеки України і за великим рахунком — її незалежності. Вартість прикерченської ділянки за цінами ще 2006 р. становила понад \$250 млрд, а нині вона виросла втричі.

Сьогодні ми розуміємо — територія шельфу втрачена. Мене не просто хвилює доля “Чорноморнафтогазу”, навіть не ті 40 кораблів, які там є, і навіть не вишки Бойка. Бо якщо порівняти ціну тих активів, які були злочинно віддані олігархам і заховані в офшорні зони, а відтак втрачені українським народом і Україною, то реально усвідомлюєш ті велетенські матеріальні втрати, які завдав нам маріонетковий уряд Януковича під керівництвом Москви.

Про це найголовніше втрачене багатство України, що залишається болючою темою, державні мужі воліють не згадувати, або говорять дуже мало і то побіжно. Напевно, усвідомлюють небезпечність цієї теми для дискусії, але вона все одно рано чи пізно потребуватиме глибокого і широкого обговорення на професійному політичному і правовому рівні. Від того, що хтось затуляє собі і державі очі долонею, щоб не бачити реальну ситуацію, ця проблема великої української перспективи сама по собі не зникне.

Друга проблема — збереження єдності, національної злагоди, патріотизму і українського духу жодними вербально-заспокійливими мазками, жодними пастельними тонами, жодними змінами й декоруванням того чи того мовного закону не може бути вирішена. Доти, доки в нас не буде ухвалена чітка і зрозуміла, згідно з міжнародними правовими стан-

дартами, але узгоджена з власними національними інтересами концепція етнополітики. Та концепція, в основі якої повинна бути українська ідея, українознавча ідеологія. В її основі мусить бути покладено принцип Конференції ООН зі сталого розвитку 2012 року в Ріо-де-Жанейро, в якій взяли участь 192 країни світу. Головна її теза звучить так: кожна культура і кожен народ мусить бути почутим. І ось, якщо виходити мему із цих принципів, — синтезу гуманного поєднання загальнонаціонального, загальнолюдського і особистісного, — ми як українці на своїй території зможемо дати відповідь не тільки на військову агресію РФ в Україну й анексію Криму, а й щодо спалахів шовіністичної епізоотії сепаратизму в будь-якому регіоні України, які вже заражені цим вірусом.

Третя проблема — необхідність нашого об'єднання. Я хочу, щоб ми, просвітяни, разом з усіма громадянськими й політичними силами пропагували і робили реальні кроки до об'єднання всього українського народу. Не з кримськими сепаратистами, не з тими запродавцями і ворогами нашого народу й Української держави, а з людьми, ширими в почуттях, дружби і взаємоповаги. Нашому народові треба сказати: не можна історію Криму відслідковувати від 1784 р., коли царська Росія в патологічній жадобі завоювань і підкорення собі чужих земель, багатств і народів, з'явилася в Криму і на місці давнього поселення “заснувала” Севастополь. Не можна український Крим сьогодні розглядати навіть із XIII ст., коли там з'явилися татари. Бо Крим — це таври, анти, русичі — предки нинішніх українців. Це те, про що говорив видатний історик Османської імперії другої половини VII ст., коли були проведені унікальні дослідження в Криму. Тоді виявилось, що автохтонного населення — русів-українців у Криму в VII ст.(!) було 920 тисяч. Із них 200 тис. дітей і 120 тис. жінок. Це означає, що це була повнокровна життєздатна нація на теренах Криму. Це не ми говоримо, це волає до нас зболені історична правда.

Сьогодні треба відверто говорити і про те, що нині відбувається в Україні. Бо коли нас, українців і, зокрема просвітян звинувачують, що ми раптом стали на незрозумілий, конфронтаційний шлях, то це велика і цинічна брехня. Ми хочемо донести до політиків, до нашого народу і

міжнародного співтовариства той неспростовний факт, що не українізація загрожує представникам національних меншин в Україні, а денационалізація нашого народу і втрата національної ідентичності. Сьогодні в Криму, де проживає третина українців (із них 571 тис. визнала українську мову рідною), лише 0,2 % дітей мають можливість навчатися рідною українською. Як же тоді кваліфікувати дотримання прав і свобод українців у Криму згідно з духом і буквою українського і міжнародного права?

Звертаюся до українців, перелуси до своїх просвітян: ми цю етнополітичну ситуацію повинні ретельно та об'єктивно відслідковувати й аналізувати зовсім не в тому варіанті, не в тих посилах, які посилає нам час від часу Кремль. Ми, на жаль, лише звикли дедалі більше захищатися, а не гідно, наступально захищати свої права. Тому я пропоную говорити про державно-громадський діалог. Товариство “Просвіта” на рівні своїх достойних людей, української інтелігенції, військової, гуманітарно-педагогічної, мистецької еліти мусить узяти активну участь у громадських радах при всіх міністерствах і державних органах нинішньої української влади. Треба, щоб ми були присутні в колегіях, щоб мали можливість впливати і формувати точку зору не лише де-бюре — бюрократично, — а щоб могли отримати ту необхідну дифузю, той синтез громадянської позиції і державної влади. Тоді лише ухвалюватимуться рішення, які відображатимуть інтереси українського народу як нації, відображатимуть і репрезентуватимуть наші інтереси і втілюватимуть у життя українську національну ідею. Про неї ніхто не говорить, але багато проблем у нашій державі пов'язано саме з її замовчуванням.

Вона затверджена 2001—2002 рр. в національній доктрині розвитку національного освіти України. І відтоді вона спушена попередньою антиукраїнською владою на маргінеси. І з тих пір національна ідея пішла обабіч української історії, державного поступу.. Мало того, нас почали звинувачувати у тих гріхах, яких ми практично не мали. Тому не в національній ідеї, не в українізації проблема. Вона у площині української національної освіти, української книги, нашого інформаційного простору, який зможе сформувати той дух патріотизму, що здатен стати вище за будь-які озброєні до зубів дивізії, армії і ціле військо.

Відомий філософ Дантон, коли його вели на ешафот, сказав: “Після хліба найважливішою є освіта”. Додамо: і широке просвітництво, що живить і зміцнює національний дух нашого народу. На цих тривких засадах треба виховати бодай два покоління. Лиш тоді виховані на патріотизмі й національній ідеї громадяни можуть стати надійною опорою міцної, незалежної і справді демократичної держави. І хоч би які катаклізми потрясли світ, ми зможемо їх пережити гідно, з честю, і стати ще сильнішими.

Матеріали підготували
Надія КИР'ЯН,
Микола ЦИМБАЛЮК
Фото **Світлани ФЕЩЕНКО**

Опромінений красою рідного слова

Петрові Бойку присвячується

Він, здається, й народився з палкою любов'ю до художнього слова, постійно плекав його в серці. Ця любов і проклала йому стежину до опанування секретів краси й сили саме рідного українського слова.

Микола КАГАРЛИЦЬКИЙ,
заслужений діяч мистецтв України,
член НСПУ, член НСТДУ

Петро Тодосьович Бойко з дитинства мав слабкий зір і тому світ навчився сприймати з поміччю звукового слова. По закінченні школи вступив до Львівського паливно-гірничого технікуму за покликом романтики та ще й тому, що там була найвища стипендія. Провчився два роки, опановуючи премудрості гірничої справи, але любов до слова не згасла. Часто відвідував театр імені Марії Заньковецької та Юного глядача.

Не дивно, що під час всесоюзного конкурсу художньої самодіяльності 1951 року, в якому взяв участь, попросив видатну співачку Валерію Володимирівну Барсову, голову журі, дозволити читати поезію рідною мовою. Вона не заперечила: “Читай, дорогою, этот язык нам давно знаком”. Винятковою чистотою дикції, благородним тембром м'якого шовкового голосу він завоював серед численних претендентів призове друге місце — йому записали дикторську зірку і в пошуках щастя-долі подався до столиці.

Переїхавши до Києва, успішно закінчує гірничий технікум і 1953 року вступає до університету ім. Т. Г. Шевченка. Якось почув по радіо оголошення на заміщення посади диктора. Подався туди. Конкурс відбувався в три тури. У першому турі взяли участь 400 осіб, до другого туру пройшли два десятки, в третьому лишилося всього двоє. Переміг першкурсник Петро Бойко. Його запросили працювати диктором Українського радіо. Вчителі в нього були справжні, українські — диктори Андрій Євченко, Ніна Савицька, Олексій Ватуля, Ігор Мурашко. “Ігор Мурашко умів так передавати найтонші смислові, логічні й психологічні зв'язки між словами в реченні і між мовними тактами фрази, як ніхто не вмів робити досі”, — згадує Петро Тодосьович.

Набирався в них практичного досвіду і наполегливо працював над собою в позаробочий час, бо усвідомлював, що художнє слово в тобі не озветься, допоки ним не переймешся, допоки в тобі воно не запалахотить усіма барвами.

Петро Тодосьович ніколи не забуває своїх навчителів — Амвросія Бучму, Поліну Нятку, Дмитра Франька, цих дивовижних майстрів, які заворюють слухачів красою й могутньою силою слова. Серед видатних дикторів неперевершений майстер художнього слова Юрій Васильович Шумський, із всесоюзних — чарівник живого слова Дмитро Журавльов. У них учився, але їх не наслідував, бо мав власну звукову палітру — свій тембр, своє відчуття й звучання слова, нарешті, своє бачення й трактування слова, закладені батьками й матір'ю-природою. Його голос дуже гучний, тембрально насичений, багатий на відтінки, тони й півтони. Його приємно слухати, ним замилюєшся, йому довіряєш, бо він творить там свято, оскільки проникає в душу автора, текст якого озвучує.

1962 р. йому присвоєно звання заслуженого артиста України. Звідтоді була праця не тільки перед мікрофоном, а й на викладацьких кафедрах: виразне читання і культуру рідної мови викладав у педінституті і в університеті ім. Т. Г. Шевченка на факультетах філологічному та журналістичному.

Коли в Україні виник Рух за Незалежність, довелося Петрові Бойку шукати шляхи до душ і сердець слухачів. І диктор

вищої категорії став священиком УПЦ Київського Патріархату. 24 серпня йому зателефонували з Руху і запропонували освятити прапор, що над Верховною Радою. Освячення було здійснено біля Святої Софії, а потім ходю всі прибули на Майдан Незалежності, де він відслужив молитву. Звідти вирушили до Верховної Ради, за ними йшов заледве не весь Київ. По обіді депутати ухвалили “Декларацію про незалежність України”. На прохання архієпископа Володимира Романюка Петро Тодосьович відслужив подячний молебень.

Їздив до Канади здобувати теологічну освіту. На жаль, у Канаді виявили онкологію в оці і півтора місяця його опромінювали.

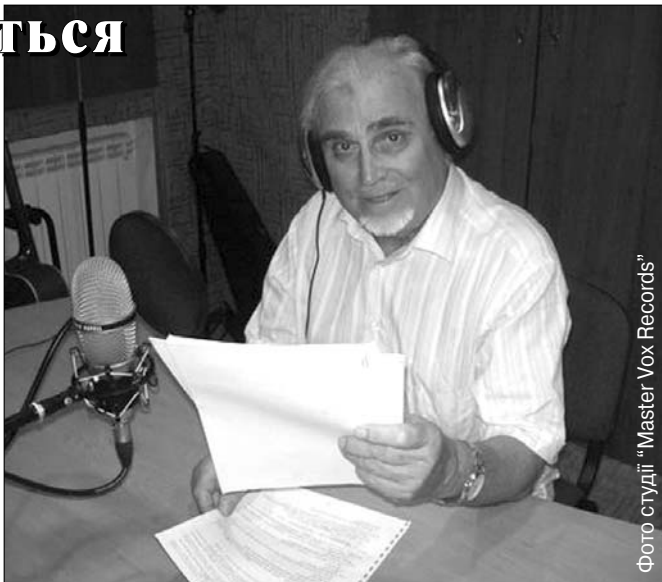
Повернувшись в Україну, продовжив працю на Українському радіо. Читаючи запропоновані йому матеріали, дійшов думки, що слід здійснити ще не виконану роботу: не були прочитані і покладені на музику не тільки всі поезії Шевченка, а й прозові твори і найпрекрасніший духовний документ Поета — “Дневник”.

У ці дні звучить “Щоденник” як вінець багаторічної праці Петра Тодосьовича з увічнення поетичної й прозової спадщини генія.

Він прочитав і за згодою керівництва українського радіо помітно поповнив фонди Національного радіо величезною кількістю творів українських класиків і сучасників довершеними інтерпретаціями, що служимуть візиром для майбутніх поколінь читців. Та особливий його внесок у Шевченкіану. Майже весь “Кобзар” озвучив, дев'ять повістей російською мовою у перекладах Бориса Антоненка-Давидовича (“Наймичка”, “Варнак”), Микити Шумила (“Княгиня”, “Музыкант”), Івана Рябокляча (“Несчастный”), Івана Виргана (“Капитанша”), Леоніда Смілянського (“Близнецы”), Олексія Кундзіча (“Художник”), Степана Ковганюка (“Прогулка с удовольствием и не без морали”). Нині в інтерпретації Петра Тодосьовича звучить “Дневник” у довершеному перекладі Олександра Кониського. Звучить пристрасно, натхненно, як сповідь самого Тараса Григоровича Шевченка. Слухати цей цикл передач без хвилювання неможливо. Ними Петро Тодосьович розвертає душу геніального Кобзаря, передає його інтимні думки й переживання. Геніальне прочитання, суголосне думкам і настроям самого Тараса Шевченка! Здається, якби Тарас Григорович раптом ожив і почув, як Петро Тодосьович молитовно читає його твори, він би перед читцем схилив голову в доземному уклоні і благословив його подвиг, бо він не читає Тараса Григоровича, а творить молитву. Геніальна Марія Костянтинівна Заньковецька щиро зізналася:

“Коли я виступала в ролі Галі, мені завжди здавалося, що я перебуваю в якомусь старовинному храмі. Коли я вимовляю слова, які великий наш батько вклав в уста своєї любимой героїні, — мені здається, що я молюсь... Таке ж почуття охоплює мене, коли мені доводиться виступати на вечорах, присвячених пам'яті Шевченка. Не читаю, а молюсь. Інакше не може”.

Подібне священнодійство творить і Петро Бойко — не читає Шевченка, а молившись! Дивовижний майстер слова, пси-

хологічно наснажений, переконливий. Зовні ніби й спокійний, не крикливий, а внутрішньо наснажений, тембрально багатий. Так він прочитав майже всього Шевченка — вірші, поеми, прозові твори. Хто ще з талановитих майстрів художнього слова на подібний подвиг зважився?! Національне радіо збагнуло художню та емоційну силу цих прочитань і всю Шевченкіану, пропущену через розум і серце майстра, записало до фондів Національного радіо. Щире спасибі керівництву радіо!

Останнім часом у його інтерпретації звучить “Щоденник”. Звучить як інтимний заповіт Генія нащадкам. Він ще ніколи й ніде повністю не озвучувався. Слухаєш ці сторінки “Щоденника” і таке враження, що з тобою ніби він ось тут поруч і повідує своє найзаповітніше. Така магічна сила голосу Петра Тодосьовича! Якось він запитав мене: “Чи потрібно це народові?” і я сказав: “Доконечно потрібно! Як катарсис! Шевченко як ніколи актуальний і потрібен для наснаги, для боротьби зі страшною владою!”

Петро Тодосьович не лише палкий патріот, а й невтомний громадський діяч, пропагандист українського слова. Він із першого й до останнього дня був учасником знаменного походу з Києва до Петербурга й назад — “Останнім шляхом Кобзаря” з нагоди 130-річчя повернення праху генія в Україну і перепоховання в Каневі на Чернечій горі, де він знайшов вічний спочинок. Цей похід духовно очолював і йшов попереду отець Петро Бойко. Значну дорогу того походу хворими ногами пройшов і я, звідва і на собі магію його слова, відчув, як Петро Тодосьович-пастор молитвами і ширими проповідями, літнями надихав учасників походу і місцевих мешканців, повз села яких ми проходили, закликаючи народ до любові й злагоди, благав не боятися перешкод, які чинили місцеві чиновники на путі, страхаючи Шевченком.

Не говорив — священнодіяв отець Петро у Керелівській церкві, яку освятив. “Я щасливий, що після вигопту комуністичними копитами релігії та Христової віри в Керелівці юридично відновив церковну громаду”, — радіє Петро Тодосьович.

Одне слово, роль Петра Бойка у вічності Кобзаря величезна, непроминуша і давно вже заслуговує гідного державного пошанування званням народного артиста України, відзначенням святою Шевченківською премією, іншими почесними відзнаками! Скромний, правдолюбивий, він зник чесно трудитися, бо має в серці святе — рідне слово, якому вірно служить усе своє свідоме творче життя.

Цьогорічна Національна премія імені Тараса Шевченка, на жаль, оминула його, а її він найбільше, і то давно вже, заслуговує!

Пошли, Боже, ще довгого-довгого звучання голосу Петра Бойка в українському ефірі! Він потрібен для пробудження й очищення від скверни душ нашого народу!

Шевченкіана Володимира Гнатюка

Остап ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ,
засновник і директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, заслужений працівник культури України, член НСКУ;
Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
співзасновниця і старший науковий співробітник Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, член НСКУ, НСЖУ

Геній Тараса Шевченка все життя супроводжував Володимира Гнатюка. Ще маленьким він дізнався про нашого великого оспівувача України та поневоленого народу, бо батько був свідомим, єдиний передплачував у Велесневі газету, читав книжки, а малий Володимир все уважно слухав і запам'ятовував.

Найвеличніша книга Тараса Шевченка “Кобзар” прийшла в Галичину ще за життя її автора. Навчаючись у львівському університеті, Володимир Гнатюк читав у бібліотечі Наукового Товариства імені Шевченка “Кобзарь” Тараса Шевченка (С.-Петербург, 1840. — 114 с. Тип. Е. Фишера) та останнє прижиттєве видання “Кобзарь” Тараса Шевченка (С. Петербург, 1860. — 245 с.; 1 іл. (пртр. Т. Шевченка) мал. М. Микешина). — Друк. П. Куліша; Кошт. П. Семеренка).

Від 20-х років XX століття автограф рукопису до поеми “Єретик” (Ян Гус), присвячений Павлу Йосифу Шафаріку, який зберігався у власному архіві Володимира Гнатюка, а з 1964 року — в Літературно-меморіальному музеї Івана Франка у Львові, фотокопія котрого експонується в експозиції першої кімнати оселі вченого. 1863 року його прислав до Львова друг поета Василь Білозерський.

У власній книгозбірні вченого зберглося кілька чисел щорічника “Правда” з публікаціями творів Шевченка та про нього.

В особистому архіві Володимира Гнатюка зберігалися оригінали двох світлин Тараса Шевченка за 1859 рік та за 1860 чи 1861 рік.

Майже 40 років вінчав Кобзареву могилу високий білий чавунний хрест. Він нагадував усім про невмирущість любові й високого людського духу. Цей хрест був встановлений на могилі Тараса Шевченка 1884 року з нагоди 70-річчя від дня його народження. Така світлина могили Тараса Шевченка з цим білим чавунним хрестом на ній, а також світлина з видом могили поета та інтер'єрами першого музею Тараса Шевченка на Чернечій горі, 100-літня листівка з автопортретом молодого Тараса Шевченка, випущена у Львові 1914 року до 100-річчя від дня його народження, яку розповсюджували, а кошти від цього йшли на пам'ятник, який мали відкривати на початку XX століття, а відкрили в кінці віку, котрі були в архіві вченого.

Також “Малий Кобзар: Учітєся, брати мої!” (Кременець, 1922. — 32 с; 1 л. портр. — Вид-во Повітового союзу кооператорів на Волині, “Маленький Кобзар” (Київ: “Відродження”, 1918. — 32 с.) та “Малий Кобзар: Вибір для дітей з образками” (Львів: “Світ дитини”, 1923. — 63 с.) були у власній книгозбірні нашого земляка.

Усі ці унікальні експонати є в експозиції першої кімнати господи вченого у її розділі “Тарас Шевченко і Тернопільщина” уже 45 років.

Віталій АБЛІЦОВ

“Це не на часі... Почекаймо ще... Москва нас не зрозуміє...”

На наше переконання, саме на межі тисячоліть Україна мала шанс опанувати вітчизняним інформаційним простором (у всякому разі внести радикальні зміни в його розвиток). Але з часом стало зрозуміло, що й президент-патріот, захоплений черговою жабомишодраківкою — конфліктом із учораїніми союзниками по боротьбі за урядові крісла, не зумів вийти за межі, окреслені його попередниками.

На період президента Л. Кравчука 1991 року припав перехідний період у розвитку українських ЗМІ: вчорашні радянські газети, телебачення та радіо повинні були трансформуватися в рупор пропаганди державницької ідеології, захисту національних інтересів України. Незважаючи на те, що Л. Кравчук відповідав у центральному комітеті комуністичної партії України за ідеологічну галузь, до реформування ЗМІ у нього руки не дійшли. Косметичні заходи торкнулися лише організаційних і частково кадрових змін.

Л. Кучма теж не цікавився станом вітчизняних ЗМІ. Як і Л. Кравчук, він згадував про телебачення перед черговими виборчими кампаніями. Але серед його одностудійців були активні прихильники комерціалізації телебачення, радіо та друкованих видань. Не маючи достатніх коштів, новоявлені власники комерційних теле- та радіоканалів за сприяння покровителів “на горі” використовували державні технічні ресурси, фактично не сплачуючи за надані послуги концерну РРТ (підприємство, що забезпечує поширення теле- й радіосигналу в Україні).

Та найактивнішу роль в інформаційній війні (вона вже й тоді велася, але влада байдуже спостерігала за її подіями та наслідками) за український інформаційний простір грала Москва. Досить згадати, що серед засновників відверто проросійського телеканалу “Интер” були не лише керівництво російського телеканалу ОРТ, а й армійські структури. З участю зарубіжного капіталу народжувалися й входили у вітчизняний інформаційний простір телеканали “1+1”, “Новий”, СТБ та інші.

Зрозуміло, що сприяло цьому те, що у ті роки президентства Л. Кучми олігархи стали першими особами в оточенні лідерів держави. Їхні “бізнесові успіхи” базувалися не на модернізації промисловості чи аграрного сектору (в цілому народно-господарського комплексу), і не на впровадженні новітніх технологій, інвестуванні нових виробництв, збіль-

Піар-бої без правил

Зберігши інформаційний простір СРСР, Росія анексувала Крим

Ідеться про те, що нинішнє україно-російське протистояння у Криму є також і наслідком програшу Україною Росії на інформаційному полі, що пройшло непомітно і зовсім не стривожило вітчизняне суспільство на початку 90-х років минулого століття. Іншими словами: проголосивши Незалежність, ми залишили громадян України у радянському агітаційно-пропагандистському просторі, який Російська Федерація корисливо, легко трансформувала згідно зі своїми одвічними наступальними великодержавними доктринами та планами (найбільше мета-стаз із них має, безсумнівно, кремлівський проект “Русский мир” — масштабний намір відродити радянську імперію у вигляді євразійської Росії. Більше того — нас кличуть повернутися у часи монголо-татарського іґа Золотої орди: до рабства, знищення всього людського у людях, національного пригнічення).

Сьогодні це звучить парадоксально, але ні очільники держави, ні провідні фахівці оборонної галузі — ніхто не зважив за два десятиліття Незалежності на зміни у характері ведення сучасних воєн. А були ж (і є!) досить солідні програми співпраці України з НАТО, була участь наших військових у міжнародних миротворчих силах. Урешті, не сиділи, склавши руки, й науковці, котрі досліджують проблеми мілітарної сфери.

Висновок сумний: після 1991 року провідники нації потонули у міжпартійній (точніше — міжклановій) боротьбі за владу, за утвердження олігархічного засилля у житті України. Внаслідок цього спадок колишньої радянської армії (озброєння, полігони, військові навчальні заклади, потужна система протиповітряної оборони (західний напрям був під невиспущим постійним контролем лідерів СРСР) тотально розкрадався.

Досить сказати, що й Чорноморський флот, який за до-

мовленостями між Л. Кравчуком та Б. Єльциним (кожна республіка оголошувалася власником усього, що було на її території) відійшов Україні, врешті-решт був поділений (а сьогодні московські окупанти загарбують частину кораблів, що належать військово-морським силам України).

Українська влада була далека всі ці роки й від розуміння, що війни третього тисячоліття абсолютно не схожі на минулі мілітарні конфлікти. Армія США, військові Ізраїля, іранські, китайські збройні сили та країн НАТО сьогодні застосовують у військових діях кіберзброю, електромагнітні види озброєння тощо. Росія заявляє, що завершує формування своїх кібервійськ і вихід їх на рівень повної бойової готовності, що передбачено стратегією національної безпеки РФ до 2020 року.

Технологічна революція призвела до появи інформаційної зброї, головним завданням якої є передусім дезінформація противника, психологічний тиск на нього. Пріоритетна мета використання згаданих засобів — контроль над інформаційним простором країни-антипода.

Із приходом до Кремля В. Путіна ЗМІ стали ефективною зброєю його команди у завоюванні lebensraum — життєвого простору для ненажерливого північного сусіда (німецькомовний термін вжитий тут не випадково: хто тепер сумнівається, що для В. Путіна, як політика, зразком і прикладом для сліпого наслідування став горезвісний дует “Сталін—Гітлер”).

Але якщо на Збройні сили сьогодні молимося, то інформаційний простір України залишається поза суспільною увагою. І що взагалі незрозуміло — навіть влади, від рішень якої нині залежить усе.

У цьому переконують останні урядові призначення (підтримані парламентом) та кадрові рішення (чи навпаки — бездіяльність) в інформаційній галузі України.

шенні ринку праці. Доля України “жирних котів” не цікавила. Тактика олігархів була примітивно-прагматичною: ЗМІ їм були потрібні для виборчих кампаній, для просування у Верховну Раду “своїх депутатів”. А далі все було, як і передбачалося: залежні від власників мішків із доларами “політики” гуртувалися у парламентську більшість і в такий спосіб олігархи одержували прямий доступ до державного бюджету, який використовували не на розвиток національного бізнесу й розквіт України, він був джерелом непомірного особистого збагачення членів кількох кланів (пізніше клани були потіснені Однією донецькою родиною).

Так український народ став працювати не на благо України, не на зростання загального добробуту, а на збагачення тисячі “обраних” родин.

У результаті національний інформаційний простір, як і вся Україна, був розділений між олігархами, а державному телебаченню й радію, програми яких значною мірою відповідають своєму призначенню бути джерелом суспільної інформації, було відведене скромне місце в ефірі (комерційні канали нині мають майже стовідсоткове охоплення поширенням своїх програм на території України, а національний телеканал — ні (!)).

Будучи господарями у парламенті та уряді, олігархи сформули відповідне їхнім споживачко-егоїстичним інтересам законодавство щодо вітчизняних ЗМІ.

Рекламний ринок переміг інформаційний ринок. Прибутки йшли не на розвиток національної інформаційної галузі, а на збагачення нових “хазяїв України”.

Сьогодні в нашій країні прак-

тично відсутні незалежні ЗМІ. В ефірі панують російськомовні телерадіокомпанії, кіоски в центральній і південно-східній Україні пропонують винятково неукраїномовні газети й журнали.

Громадяни нашої держави живуть у чужому — іншомовному інформаційному середовищі, перебувають під тотальним впливом чужої нашому народові ідеології, культурних традицій і моралі. Про яке виховання патріотизму чи духовного удосконалення суспільства може йтися?

Опонент скаже: “Споживач диктує ринку”.

Мабуть, Л. Кучма та його одностудійці добре знали, що потрібно тому споживачеві. Але ще більше вони знали про кремлівські настрої й московський диктат.

І тому, коли І. Драч (у 2000—2002 роках) і його одностудійці спробували зробити рішучі кроки щодо підпорядкування інформаційного простору інтересам України, Л. Кучма став реагувати на більшість ініціатив Державного комітету з інформаційної політики, телебачення і радіо України отими, винесеними у підзаголовок, фразами. Мовляв, не будемо дратувати Кремль...

“ІЗВЕСТИЯ в Україні” зареєстрував харківський колгосп, а “Комсомольская правда в Україні” офіційно задекларувала свій вихід і в українськомовному варіанті

Перший крок І. Драча і його оточення — намагання здійснити перереєстрацію і друкованих, і електронних ЗМІ. Не з метою закрити відверто промосковські газети й телерадіоканали — за чистача чи слухача-глядача треба боротися якісним теле-радіо- чи друкованим продуктом. Але “гості” повинні виконувати вимоги

чинного законодавства й сплачувати податки за присутність (одержання прибутків) в Україні.

Потрібно було навести елементарний порядок у національному інформаційному просторі, який до того багато хто вважав прохідним двором, полем, де можна збирати по кілька врожаїв за рік. Під час ознайомлення з документами реєстрації з’ясувалося, що відомо московську газету “Известия” зареєстрували на прохання правління одного з харківських колгоспів (!). Редакція “Комсомольської правди” обіцяла під час реєстрації виходити у двомовному варіанті, але й надалі лишилася російськомовною.

І такою спотвореною була загальна картина.

Але не тільки ідеологічні завдання вирішувала Москва в Україні. Фінансові теж. Чи є прибутковим наш інформаційний простір? Безумовно. Приклад харківського підприємця Б. Ложкіна тому доказ — нині він входить до найзаможніших громадян України (70-й у списку сотні мільярдів і мільйонерів). Зареєстровані з порушенням чинного законодавства російські пресові видання приносили (й приносять!) їхнім господарям немалі прибутки.

Тож боротьба за Україну (точніше, її знищення) велася й ведеться не лише в мілітарному розумінні, а й в економічному. Ось чому офіційна Москва не забарилася з відповіддю. “Україна закриває русские газеты” — подібними заголовками зарясніли київські й московські видання.

Але ми продовжували свою роботу. У програмі дій Держкомінформу створили нові всеукраїнські друковані видання, повернули ЗМІ в правове поле України, припинили незаконне завезення (контрабанду) на територію на-

шої держави російських газет і журналів, змінили чинне законодавство для зміцнення позицій і розвитку вітчизняних друкованих видань і радіо й телебачення.

Лише через кілька місяців, що минули з дня призначення І. Драча очільником Держкомінформу, 19 липня Державна Дума РФ ухвалила Постанову “у зв’язку з дискримінацією російської мови в Україні”. Завершувалася Постанова закликом до президента Путіна ініціювати вживання відповідних заходів щодо порушення українською владою партнерства між країнами в гуманітарній галузі (!).

Московський тиск був настільки потужним, що діяльності Держкомінформу присвячувалося понад 60 (а то й 70) публікацій за місяць. У подібному обстрілі перебували хіба що структури, якими опікувалася тоді вице-прем’єр із енергетичних питань Ю. Тимошенко.

Держкомінформ атакували не лише московські видання, а й російськомовні, що виходили в Україні. Цікаво, що “герої” всеохопного наступу на український інформпростір і сьогодні, як кажуть, “при деле”. Активними учасниками телепрограми “Свобода слова” на ICTV (ведучий А. Куликов) залишаються і сьогодні Я. Соколовська (“Известия в Україні”), О. Мусафірова (“Новая газета”) й інші борці за “русскую Украину” (в їхньому розумінні — Малоросію).

Президент Л. Кучма та його оточення зупиняли будь-які спроби зміцнити позиції українських друкованих видань та електронних ЗМІ.

Зате розквітли, мов будяки на смітнику, різні комерційні теле- й радіоканали. Більшість із них і сьогодні існують, годуючи споживачів ерзацом — неякісним

мало. Дієюю в цій царині є побудова того, що називається **модель**: спрощене логічне (чи логіко-математичне) відтворення принципів мозкової діяльності. Спрощення дозволяють почуватися вільно у полі невизначеностей. Відтак на одне запитання різні дослідники отримують протилежні відповіді, проте кожна з них (у межах своєї моделі) є правильна. Так виникають логічні антиномії, рахунок яких у модерній філософії відкрив Кант, а в лінгвістиці продовжив Гумбольдт. Скидається, що сім антиномій останнього лишаються вічним приводом для наукових дискусій, хоч мовознавство після берлінського метра не стояло на місці.

Мало що знаємо про житомирського рабина **Зеєва Вольфа**, за життя відомого серед хасидів. 1798 р., коли він помер, Гумбольдту виповнилося 30 років, і вони могли б зустрітися. Зеєв Вольф гарно трактував Тору, присвятивши цьому книгу “Ор ха-Меір”. Гуманістична домінанта в світогляді Житомирського рабина визначила його філософію мови. Кожне з чотирьох речень (які я маю можливість не переказати зі слів інтерпретаторів, а цитувати дослідню заслугують на розлоге трактування. Разом це — такий концепт мови (така її модель), яка обіймає і деякі мотиви Гумбольдта, і щось — дуже важливе — поза ними.

Зеєв Вольф: “Думка насправді безконачна. Проте її обмежує сказане слово. То навіщо людина прагне говорити? Бо призначення слова полягає в тому, щоб надати думці людської сутності”. Отже: слово визначає межу для думки, тому мова подібна до реального творення світу. Всевишньому доводиться обмежити себе: такою є мета і потуга людської мови. Коментар **Е. Бормашенка (2013)**: “Юдеї зрозуміли, що для людини Всевишній найповніше виявляє свою сутність у Мові та в Законі. Але їх синтез є проблемою. Ідеальний закон прагне єдиного трактування, а слова (мова) не є однозначними”. Це — одна з головних антиномій лінгвістики (незалежно від того, йдеться про мову юдеїв, християн, мусульман, вогнепоклонників чи атеїстів).

4. Насамкінець — найцікавіше в лінгвістиці: огляд особливостей різних мов, за посередництвом яких люди шукають хліба, щастя й віри. В шахи можна грати деревами, пластиковими чи золотими фігурами — це не впливає на сутність гри. Дозволивши пішакові ходити на три клітини (а не на 2), матимемо “шаховий діалект”, що мало відрізняється від основи. Кількість модифікацій за рахунок інших фігур можна збільшити і радикалізувати так, що “діалекти” стануть самостійними “мовами”. Гра йтиме, як і раніше, на 64 клітинках і кількість фігур на полі (32) не зміниться. У цьому сенсі шахи лишається шахами, проте навіть гросмейстери гри за різними правилами не зможуть порозумітися.

Фіксація мовних модифікацій, окреслюючи те поле, на якому працюють мовознавці, радше приховує закони лінгвістики, ніж розкриває їх. Водночас викликає захват хист Людини говорити і так, і онак, і ще ось як — без ліку, але при цьому зберігати здатність до взаємопорозуміння.

1. Лексика — найбільший рухомий складник мови; важко назвати бодай одну, вільну від іноземних запозичень. Але кількість іншомовних домішок дуже відрізняється, скажімо, в англійській та ісландській. Якщо англійці не обмежують себе, то ісландці всіляко уникають чужомовної інтервенції і не долучають до своєї лексики навіть т. зв. інтернаціональних слів, які ґрунтуються на латинських і грецьких коренях. Зокрема слова *революція*, *телефон*, *телеграф*, *філософія*, *матеріалізм*, *бактерія*, *хімія*, *зоологія*, *песимізм*, *гума*, *театр*, *фільм*, *помідор*, *перукар* мають власне ісландське звучання. Такі лексичні відповідники ґрунтуються на дотепних комбінаціях: слову “телефон” відповідає сполучення “розмова+мотузка”, “телеграф” — “лист+мотузка”, “песимізм” — “поганий+погляд”, “гума” — “тягучий+шкіра”, “перукар” — “волосся+різати”. За таким принципом уникають іншомовних запозичень різні мови. Скажімо, німецька медична термінологія містить вдсятеро менше латини, ніж дово-

диться вчити студентам-медикам у інших країнах (включно з Україною).

2. Поняття “смуток, печаль” у мові різних африканських племен позначається різними словосполученнями: “мати хвору печінку” (плем’я **бамбара**), “мати чорне око” (**хаббе**), мати важкий шлунок (**удук**) і навіть “мати гниле серце” (**моссі**). Цікаво, що поширений у середньовічній європейській медицині термін “меланхолія”, який означає смуток і печаль, у перекладі з **грецької** звучить як “чорна жовч”.

3. Для протягання нитки маємо у швацькій голці дірочку. Мовою племені **амузгос** (Мексика) вона так і називається — *дірка голки*. Натомість у **індіанців кекчі** маємо *обличчя голки*, у племені **пірро** (Перу) — *ніздря голки*, у **хакагін** (Бірма) — *рот голки*. **Англіїці** кажуть *вічко голки*, а ми, **українці**, — *вушко голки*. Скрізь — від Бірми через Європу до Південної Америки — голка жива. Можливо, це не збіг, а вияв поваги до “пані голки”, винахід якої змінив на краще життя наших пращурів.

4. У кількох австралійських мовах є не два, а чотири числа: одиниця, “двоїна”, “троїна” і множина. Отже, не “я” і “ми”, а “я”, “нас-двоє”, “нас-трое” і “ми” (тобто “нас-багато”). Така деталізація удосконалює мову тамтешніх аборигенів, зокрема, коли йдеться про важливу роль невеликих колективів для полювання чи риболовлі.

5. В сучасній англійській мові дієслово має 12 часових форм, у німецькій 6, в українській і російській 3, в арабській 2, а в деяких мовах дієслово взагалі не має часових форм (наприклад, у племені **вай**, Ліберія). В деяких народів часові форми не обов’язково зчеплені з дієсловом. У **ескімоській** мові (Аляска) *ningla* (холод, мороз) має минулий час *ninglithluk* і майбутній час *ninglinlak*; зрозуміло, що для аборигенів “минулий холод” і “майбутній холод” принципово відмінні. У мові **хупа** (індіанці Америки) суфікс *neen* позначає минулий час і поєднується і з дієсловами, і з іменниками: *xonta-neen* — “руїна будинку, колишній будинок”; *xont-neen* — “його померла дружина; дружина у минулому”.

6. У **давньоіндійському** театрі всі чоловіки послугуються базовим індоєвропейським санскритом, а жінки (обов’язково!) пракритом. У племені **караїбів** чоловіки розмовляють мовою власного племені — по-караїбівськи, але жінки — по-аровакськи (мовою племені чужого). В **алтайських турків** також існують чоловічий і жіночий діалекти; навіть спільний скарб, дитину, називають по-різному: чоловіки — *бала* (як у всіх тюркомовних народів), а жінки — “*уран*” (місцевий варіант).

7. Спеціальні і таємні мови штучного походження лінгвісти називають **арго**. Арготизація (чи її вкраплення) поширені серед різних фахівців, учнів, військових, повій тощо. Найвиразніший зразок арго — мова злочинців (у росіян — “феня”). Від звичайної мови арго відрізняються насамперед словником, зберігаючи фонетику, морфологію і синтаксис вихідної бази. Лексика злочинного арго будується, по-перше, на зміні сенсу “нормальних” слів (*перо*—ніж, *мусор* — міліціонер, *котли* — годинник, *баклан* — молодий кишеньковий злодій тощо). По-друге, живляться діалектизми, архаїзмами та іншомовні запозичення (часто спотворені і підігнані під фонетику мови-реципієнта). Лексика арго є консервативною, проте, в принципі, здатною позбутися застарілих і засвоювати нові слова (що на свій кшталт віддзеркалює суспільні процеси).

8. Крайньою формою змішування мов є т. зв. гібридні жаргони, кожен з яких нагадує “нормальну” мову приблизно так, як карикатура нагадує оригінал. До цієї категорії належать **сабір**, розповсюджений у портах Середземного моря; **піджін-інгліш**, який використовується в Японії, Гонконзі, на островах південних морів; **біч-ла-мар** слугує мешканцям тихоокеанських островів; **кру-інгліш** поширений у Західній Африці та Ліберії; **чинук** в Орегоні тощо. На жаль, до цієї малолішньої категорії можемо зарахувати і “наш” (чорт йому радий) **суржик**. Ця почвара найкраще відповідає визначенню гібридних жаргонів як мовних ерзаців, сутністю яких є не лише змішування, а й спрощення мови. Місце суржику — на смітнику, де бачимо речі, ще придатні для вжитку, проте бридкі.

Минулі чотири роки були важкими для освіти й науки

У головному корпусі Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулися XI Академічні читання пам’яті В. І. Стріхи та Звітно-виборна конференція АН ВШ України, заснованої 1992 року з ініціативи професора Віталія Стріхи та його однодумців авторитетної громадської наукової асоціації. Для участі в них зібралися понад 100 провідних учених із Києва, Львова, Харкова, Дніпропетровська, Одеси, Івано-Франківська, Чернівців, Острога, Запоріжжя, інших університетських центрів нашої держави. Учасники Читань і Конференції вшанували хвилиною мовчання світлу пам’ять президента АН Вищої школи України Миколи Дробнохода, а також тих, хто загинув під час гострої суспільно-політичної кризи, що триває впродовж минулих місяців.

Максим СТІХА, віце-президент АН Вищої школи України

Академічні читання пам’яті В. І. Стріхи доповіддю “Микола Іванович Дробноход — учений, людина, громадянин” відкрив академік-секретар відділення наук про Землю Василь Загнітко. В ній було розкрито багатогранний образ ученого-геолога й суспільствознавця, який усе своє життя присвятив служінню Нації й Україні. Віце-президент Академії Максим Стріха виголосив доповідь “Сторінця науки про напівпровідники — український внесок”. У ній він нагадав: саме 1914 року німецький учений Йоганн Кенігсбергер уперше сформував ідею про наявність окремого класу матеріалів, властивості яких лежать між металами й діелектриками, а 1941-го український науковець Вадим Лашкар’юв (учитель Віталія Стріхи) відкрив *p-n*-перехід, який ліг в основу приладів сучасної електроніки.

Академік-секретар відділення філології Олександр Чередниченко презентував доповідь “Тарас Шевченко у франкомовному світі”, у якій коротко оглянув франкомовні переклади творів Кобзаря, що побачили світ упродовж минулих понад ста років. На жаль, через брак підтримки з боку української держави Тарас Шевченко ще не посів того місця в літературному каноні франкомовного світу, на яке він об’єктивно заслуговує.

На завершення читань відомий учений-правник, колишній суддя Європейського суду з прав людини, академік-засновник АН Вищої школи України Володимир Буткевич розповів про системні проблеми, які стоять не лише перед правничою наукою, а й перед усією правовою системою України. Академія підтримала ініціативу вченого та його однодумців, які створюють Громадський суд, що розглядатиме різноманітні випадки порушень прав громадян України посадовцями й ухвалюватиме з цих питань обґрунтовані рекомендаційні рішення.

Учасників конференції привітала голова комітету ВР України з питань науки й освіти Лілія Гриневич, яка висловила подяку Академії за її принципову громадянську позицію, оперативне реагування на негаразди в науково-освітній сфері, розповіла про сучасний стан науки й освіти, зумовлений зневагою правлячих еліт до проблем цих ключових галузей, зупинилася на багаченні шляхів виходу з гострої суспільно-політичної кризи в державі. Проректор КНУ імені Т. Г. Шевченка академік АН Вищої школи України Сергій Вижва привітав учасників Конференції від імені ректора столичного університету, академіка НАНУ і АН Вищої школи України Леоніда Губерського і розповів про наукові здобутки університету, який цьогоріч відзначатиме своє 180-річчя. До учасників конференції з вітальним словом звернувся відомий громадський і державний діяч, член Президії НАНУ Ярослав Яцків.

Відбулося урочисте вручення академічних нагород Святого Володимира та Ярослава Мудрого. Найвищу академічну Нагороду Святого Володимира за 2013 рік присуджено відомому вченому-біохімікові, академіку-засновнику АН ВШ України Миколі Великому, президентові Національного університету “Києво-Могилянська Академія”, академіку АН ВШ України Сергієві Квіту, ректорові Київського університету імені Бориса Грінченка, академіку НАПН України Вікторові Огнев’юку, відомому економістові-міжнароднику, віце-президентові АН ВШ України Антонові Філіпенку, відомому вченому-отикові, академіку АН ВШ України Ігореві Шайкевичу. Цією нагородою відзначено їхній великий особистий внесок у розвиток національної науки й вищої освіти, утвердження демократичних засад організації вищої школи.

В ухваленій провідними університетськими ученими Резолюції йдеться: “Минулі чо-

тири роки стали складними і для Академії, і для суспільства. У сфері освіти й науки здійснювалися непродумані “реформи”, особливо згубними серед яких стали:

— рішення про перехід від так і не реалізованої 12-річної середньої освіти до 11-річної, що поламало наслідки понад 10-річної підготовчої роботи всієї освітянської спільноти, призвело до необхідності термінової заміни всіх без винятку підручників новими (дуже часто невисокої якості і з численними помилками), а в перспективі матиме наслідком зниження конкурентоспроможності випускників українських шкіл;

— ухвалена концепція профільної освіти в 10—11 класах, наслідком реалізації якої стане припинення викладання фізики, хімії, біології, географії, світової літератури та інших основоположних дисциплін у багатьох школах починаючи з 2018 року, що може призвести до ситуації, коли нікому буде вступати у ВНЗ природничо-наукового, технічного, медичного профілю, а сільським школярам взагалі буде закрито шлях до професій, які вимагають глибокої фахової підготовки;

— затвердження нового порядку здобуття наукових ступенів і звань, які ставлять перед аспірантами непотрібну й майже виконувану за нормальних умов вимогу друку 5 фахових статей упродовж трьох років.

На тлі гальмування у ВР України прогресивного законопроекту “Про вищу освіту”, розробленого робочою групою від керівництва М. З. Згуровського, керівництво МОН далі здійснює курс на згортання університетської автономії, переведення у “ручний режим” конкурсів на здобуття бюджетного фінансування для здійснення наукових досліджень. МОН ухвалює рішення про скорочення аудиторних годин із 30 до 24-х на тиждень, що в українських умовах неминує матиме наслідком погіршення якості підготовки й звільнення багатьох кваліфікованих викладачів.

При цьому злиденним залишалося фінансування наукової сфери держави (0,27 % ВВП у Державному бюджеті України 2014 року, що є абсолютичним мінімумом за всі роки незалежності). На тлі стрімкого збільшення фінансування карально-репресивних структур це є свідченням реальних пріоритетів правлячих еліт.

Нарешті, на ситуацію в науці й освіті вплинули події в державі наприкінці листопада 2013 року, коли після раптової відмови влади від раніше нею ж проголошуваного курсу на євроінтеграцію, виникла масштабна політична криза, супроводжувана брутальним насильством проти мирних громадян. Ця криза призвела до людських жертв і поставила державу на межу громадянської війни”.

Учасники Конференції закликали Верховну Раду й Уряд України зробити освіту й науку реальними пріоритетами своєї діяльності. Освіта й наука потребують не лише належного фінансування, а й продуманих реформ, які передбачатимуть посилення демократичних засад їх організації, перехід до фінансування науково-технологічних розробок переважно на основі відкритого конкурсу (з одночасним збереженням базового фінансування для утримання провідних наукових закладів), зближення академічної й університетської науки, дальшу інтеграцію українських учених у міжнародний науковий процес, підвищення соціального статусу викладача та науковця.

Новим президентом Академії, яка об’єднує нині 315 дійсних членів з усіх провідних наукових центрів України і 30 почесних академіків із різних країн світу одноголосно обрали відомого вченого в галузі інформатики і системного аналізу, лауреата Державної премії України в галузі науки й техніки, завідувача кафедри КНУ ім. Т. Г. Шевченка професора, доктора фізико-математичних наук Олександра Наконечного.

замінником справжнього теле- й радіопродукту.

В українського телемана вкорінена впевненість, що весь світ дивиться ті псевдошоу чи інші нездарні поробки, що пропонують йому вітчизняні комерційні канали.

Ні! Все не так.

Справжні ЗМІ у демократичному суспільстві виконують своє безпосереднє призначення: поширюють суспільно значиму інформацію й здійснюють моніторинг дій влади.

І тому повторюю, що саме втрата нами національного інформаційного простору привела до воєнного протистояння (зрозуміло, тут треба сказати про те, що все, про що говоримо, відбувалося на тлі загострення економічної кризи в Україні, нестихачючих битв за електорат — народ, у період частих виборчих кампаній, невизначеності державної політики щодо основних напрямів розвитку українського суспільства, особливо щодо зовнішньополітичних орієнтирів).

Війна — логічний кінець намірів українофоба В. Путіна, котрий завжди демонстрував своє маніакальне несприйняття української Незалежності.

Чому цьому не протистояли провідники України протягом понад двох десятиліть?

Останній господар президентської резиденції на Банковій, гадаю, дав свою відповідь на це запитання: влада у незалежній Україні більшістю урядовців сприймалася лише як запорука власного безмежного, як океан, збагачення.

“Французька мова, як державна мова, згідно з Конституцією, є важливою складовою частиною самобутності національного надбання Франції”

1994 року Національні збори й сенат Франції згідно з рішенням Конституційної Ради ухвалили закон, рядок із якого надрукований вище. Французький народ сприйняв усе з розумінням й одностайною підтримкою. І ніхто не здіймав галасу щодо утиску прав національних меншин, яких у Франції не менше, ніж в Україні. Бо французьке суспільство монолітне у своєму прагненні посідати гідне місце у міжнародній співдружності народів.

Бо у Франції відсутня “5-та колона”, котра віддано служить ворогам Франції.

В Україні після 1991 року всі проблеми, що виникали й виникають у нашому житті, використовують опоненти та їхні московські ляльководи винятково для чергового збурення суспільства, розпалення міжнаціональної ворожнечі.

Було б це, коли б наш інформаційний простір був незалежним і самодостатнім, не розкросним на регіони, партійні електорати, табори з протилежною одним одному зовнішньополітичною орієнтацією?

Ось чому позиція уряду щодо вітчизняної інформаційної галузі не зрозуміла й викликає багато запитань. Очільник Кабінету Міністрів іде стежкою попередників.

Але сьогодні настав час змін, що дає шанс кардинально оновити ситуацію (у всякому разі зробити серйозні кроки у цьому напрямі).

Якщо ми хочемо, щоб наші мас-медіа розвивалися в рамках справжньої демократії, щоб в Україні виникли нарешті незалежні ЗМІ, держава має повністю усунути від втручання в інформа-

ційну галузь. Держава — партнер працівникам ЗМІ. Журналістське середовище упевнено продемонструвало не лише свою відданість європейській Україні, а й свою творчу та суспільну зрілість, здатність навести лад у своєму домі.

Потрібна цивілізована модель вітчизняного інформаційного простору, а не чергові перестановки пішаків на шаховій дошці (цікаво, що більшість нинішніх “керівників” ЗМІ в урядових структурах вийшли з центрального комітету комсомолу та наближених до нього структур: були З. Кулик і О. Зінченко, нині є М. Томенко — голова парламентського комітету ЗМІ, О. Наливайко — новопризначений голова Держтелерадіо).

Не державні комітети, комісії та інші подібні органи повинні вирішувати проблеми розвитку інформаційної і в цілому гуманітарної галузі України. Очевидно, треба скористатися європейським досвідом і для початку створити недержавну Українську раду у справах преси й електронних ЗМІ (існують, наприклад, Британська та Німецька ради з питань преси). До компетенції названих рад належить за умови повного невторчання у діяльність ЗМІ, зокрема, виявлення й усунення недоліків у їхній діяльності, протистояння процесам, котрі здатні поставити під загрозу свободу інформування громадян і вільне формування громадської думки, розгляд скарг на окремі видання тощо згідно з чинним у цих країнах законодавством.

Україні не потрібні Державний комітет телебачення і радіо, Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі та інші рудименти комуністичного минулого, що паразитують на бюджетних коштах (прем’єр-міністр А. Яценюк шукає додаткові мільйони гривень для наповнення державної скарбниці — усунення з структури уряду віджилих підрозділів допоможе йому в цьому).

Новим зйомом належить наповнити діяльність Національної спілки журналістів України та інших творчих спілок. У НСЖУ передусім потрібно створити профспілку працівників ЗМІ, яка б захищала права й інтереси журналістів — не кишенькову, а реальну гарантію для забезпечення свободи ЗМІ. Другим не менш важливим рішенням треба створити при НСЖУ кваліфіковану юридичну службу (за рахунок членських внесків), котра гарантуватиме безоплатний для журналістів юридичний захист у випадках судових суперечок чи переслідувань.

Не треба винаходити велосипед.

У США відсутнє міністерство культури, зате існують два Федеральних агентства — Національний фонд мистецтв і Національний гуманітарний фонд та безліч чинних програм на підтримку розвитку духовної сфери. В останні роки благодійні внески американських філантропів на різні програми у галузі культури від приватних осіб перевищили 300 мільярдів доларів.

Слово за вітчизняними меценатами, благодійницьку діяльність яких повинне унормувати нове відповідне законодавство України. Сподіватимемося, що успішні бізнесові діячі розуміють, що жити треба не заради батонів із золота, знайдених у Мезигірії, а заради нових талановитих книг, театральних вистав, кінострічок, архітектурних і скульптурних шедеврів, врешті — добрих справ, що закарбуються у народну пам’ять.

Етнічним росіянам України

Дорогі співвітчизники!

Україна сьогодні у смертельній небезпеці. У смертельній небезпеці увесь її 45-мільйонний народ. Віроломна воєнна агресія Росії, анексія Криму стали доканим фактом брутального руйнування Росією міжнародної безпекової системи, що є прямою загрозою розв’язання Третьої світової війни.

Чим мотивує президент Росії свою агресію щодо України й Автономної Республіки Крим? — **захистом прав та інтересів етнічних росіян, громадян України.** За цією логікою він має намір вчинити таке ж грубе порушення територіальної цілісності України у східних і південних регіонах держави. Зрозуміло, що це призведе до воєнних дій на мирній українській землі з усіма кривавими наслідками для будь-кого з наших громадян незалежно від їхнього етнічного походження.

Дорогі наші росіяни, проголосувавши 1991 року на Всеукраїнському референдумі за незалежність України, ми всі взяли на себе крім прав і велику відповідальність за розбудову суверенної демократичної економічно успішної України. У наших споді-

ваннях на швидке зростання добробуту, справедливості й законності було багато романтики. За цих 22 роки через об’єктивні і суб’єктивні причини такого швидкого прогресу не можна було досягнути реально з урахуванням радянської спадщини. Проте кожен із нас, до певної міри, несе вину за владу, яку ми обирали і якій дозволили встановити безпрецедентну корупцію, беззаконня, низький соціальний рівень життя, принизити нашу людську гідність. Усі ми громадяни України поділяємо недоліки розбудови демократичної України на марші. Маємо набиратися досвіду, розуму, толерантності у взаєминах. І все буде добре.

Багато ще можна сказати гірких слів на адресу наших очільників, але сьогодні на порядку денному питання миру та цілісності нашої спільної Батьківщини. Так сталося, що саме для вас, росіян, настав момент Істини у цей час історичного виклику для України. **Маєте усвідомити, що ви стали не просто розмінною монетою в руках агресора, який веде небезпечну геополітичну гру, а пусковою кнопкою для розв’язання ядерної війни. Отак**

цинічно виявляє свою любов до одноплеменників диктатор ХХІ ст. Владімір Путін, наражаючи їх на смертельну небезпеку, позбавляючи їх права на мирне й щасливе майбутнє.

Тому, дорогі наші російські громадяни, просимо вас негайно звернутися до президента Російської Федерації Володимира Путіна з проханням, щоб він під приводом захисту ваших прав і інтересів не втручався у розбудову нашої країни, не руйнував миру і спокою в наших сім’ях, не рвав тих дружніх стосунків, що віками склалися між нашими народами. Водночас просимо свою позицію донести до міжнародних організацій, зокрема ООН, ОБСЄ. Таким правдивим і ширим зверненням ви позбавите Путіна його головного аргументу для подальшої агресії на території нашої рідної України. Віримо, що така ваша миротворча місія увінчається успіхом для добра і України, і Росії.

Із глибокою повагою і надією на успіх, від імені просвітян

Наталя ГУМНИЦЬКА,
м. Львів

Сьогодні у Криму права людини — це «право автомата»

Таким був лейтмотив прес-конференції в УНІАН української моніторингової групи, яка вже два тижні відстежує ситуацію з правами людини в Криму.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Ці мужні люди працюють на півострові підпільно, хоч і мають мандат від Уповноваженого з прав людини при ВР України. Але про що говорити, коли й сама Уповноважена Валерія Лутковська недавно пробралася у Крим як приватна особа, та й то лише тому, що нинішні “вартіві” Криму її не розпізнали. На півострові паралізовано всі державні установи, служби Української держави, вони під контролем окупантів. Правозахисникам у Криму не було до кого апелювати про виявлені численні порушення прав людини. Не до окупантів же. Попри все це, моніторинг триває в цих практично фронтових умовах і зібрано досить солідний матеріал, який передають нашій владі, насамперед у центральний офіс того ж Уповноваженого.

Керівник моніторингової місії, координатор проєктів інформаційного центру “Майдан Моніторинг” (м. Тернопіль) Володимир Ханас зазначив на прес-конференції:

— Путін заявив, що кримський референдум, мовляв, відбувся згідно з нормами і Конвенціями ООН. Але тут варто говорити лише про одну Конвенцію ООН — про дотримання прав людини в умовах війни. Про все інше говорити важко, якщо півострів нині — це територія влади і права автомата, територія озбро-

єних зграй людей. Важко щось сказати про право журналіста на професію на півострові, якщо журналістам доводиться ховати подалі своє редакційне посвідчення, диктофони, фотоапарати й відеокамери. Провідника Ковельського потяга невідомі побили лише за те, що у нього був значок із синьо-жовтими кольорами. А це службовий значок державної Укразлізніці. Замість хоч якоїсь свободи віросповідання — приниження вірян інших конфесій, а щодо євреїв — натуральний антисемітизм, якраз “розгулом” якого в Україні лякають свої глядачів російські телеканали.

Подібне озвучили у своїх виступах і представник офісу Омбудсмена Богдан Криклевенко, журналістка з Одеси Олена Балаба. Місія прибула в Крим ще за кілька днів до референдуму. На власні очі бачила, що коїлося в ці дні й у день так званого “голосування”. Порожні вулиці столиці автономії Сімферополя, Севастополя, інших міст, де прості мешканці воліли не з’являтися, а крокували лише озброєні люди в камуфляжі, а згодом і відкрито в російській формі. Практично порожні виборчі дільниці у день “референдуму”: сюди вранці під охороною звозили групи крим-

чан, для “картинки” на російські телеканали, а далі дільниці знелюдніли. Хоч і явку, і голоси “за” окупанти намалювали просто фантастичні: відповідно — “голосували” 83 %, “за” було аж 97. А по Севастополю понад 120 %, більше, ніж мешканців міста загалом.

Учасники місії розповіли про численні перепони для в’їзду на півострів і виїзду з нього, про принизливі обшуки людей на пропускних пунктах, які чинять узагалі невідомо хто і за якими повноваженнями.

Журналісти поцікавилися, які ж настрої пересічних кримчан, із якими все ж вдалося поговорити учасникам місії попри настороженість людей. Так-от, ті, хто справді так прагнув тікати з України в Росію, чи не головною причиною називали гроші: мовляв, у Росії більше зароблятимемо. Ще один міф, але нічого дивного, якщо ми весь час програвали в Криму інформаційний простір, зазначили учасники прес-конференції. Називали кримчани й другу причину — нестабільність і навіть якийсь, на їхню думку, “безлад” в Україні. Хоча що таке безлад і безправ’я по-кримськи кримчани швидко відчують і вже відчують.

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!..
Тарас Шевченко (1848)

Чи є можливою розумова діяльність, яка не спирається на мову? Існує три типи мислення: образне, конструкційне і поняттєве. Як показує назва, **образне мислення** — це розумова діяльність, яка не спирається на словесну технологію (є позамовною) і маніпулює образами. У такий спосіб вирішуються творчі проблеми, скажімо, художників і скульпторів (з деякими застереженнями це можна сказати про письменників). Конструктор-винахідник чи автомеханік, вирішуючи свої завдання стосовно конструкції нового двигуна чи ремонту мотора, мислять певними просторово-технологічними уявленнями; **конструкційне мислення** також є позамовним. Якщо йдеться про роботу архітектора, то образне і конструкційне мислення тісно переплітаються. Позамовний характер цих типів розумової діяльності засвідчує та обставина, що ні художник, ні винахідник ніколи не можуть відповісти на запитання на кшталт: “Як вам пощастило намалювати “Джоконду” чи винайти принцип реактивного двигуна?” Один відповість: “Я такою її побачив”, інший: “Я про це думав”, але те, що є позамовним, не може бути розкрито у словесних формулюваннях.

1. Образне і конструктивне мислення притаманне і деяким тваринам (скажімо, собакам чи мавпам), про що свідчить їхня поведінка у певних ситуаціях. На цьому шаблі лишається дитина (людина), яка виросла серед тварин (феномен Мауглі). Але за нормальних умов *Homo sapiens* опановує третім типом мислення — **поняттєвим**, найвищим і власне людським. Чи не намагалися ви, шановний читачу, прослідкувати, як ви думаєте — словами чи без слів? Коли хтось складає вірша чи проект ділового листа, відповідь очевидна: слова є невід'ємними складниками думки. А якщо, скажімо, йдеться про дитячі спогади, розв'язання математичної задачі чи міркування про плани на завтрашній день? Л. С. Виготський (1934): “Думка не здійснюється в слові, але в слово переходить. Думка завжди прагне з'єднати щось із чимось, вона має рух, обсяг, розгортання. Все це не збігається безпосередньо з мовним потоком, його поділом на окремі слова. Одиниці (елементи) думки та одиниці (елементи) мови не збігаються. Два процеси є нерозривні, проте вони не тотожні. Слово, позбавлене думки, є мертве. Але й думка, не втілена в слові, лишається тінню, туманом, дзвоном і пусткою”. Думка реалізується лише через дію мислячої істоти чи за допомогою її слів і — ніяк інакше.

Думка і Слово

Окремою темою є мовні проблеми глухонімих. Найголовніше в тому, що спілкування з людьми, які володіють і нормальною мовою, і мовою жестів, дозволяє неповносправним людям засвоїти мовні принципи спілкування, а через них — поняттєве мислення. Без такого спілкування/навчання мислення глухонімих лишається образно-конструкційним (той же феномен Мауглі). Отже, в ланцюгу мислення-мова-слово маємо складну вертикальну ієрархію процесів та їхні горизонтальні узгодження. Образний, конструкційний і поняттєвий плин думки відбувається не послідовно, не по черзі, не ізольовано, а одночасно; це важко збагнути, проте ще важче уявити щось інше.

Парадоксальним (“нормально-патологічним”) є феномен **ейдетизму**, в дитячому віці притаманний багатьом, а в дорослому — лише окремим людям. Ідеться про високу інтенсивність сприйняття й збереження в пам'яті образів реального світу (грецьке *eidōs* — образ) і про вагомий внесок образного компонента в мислення. Ейдетики краще згадують, наприклад, телефонний номер, попередньо записавши його і зафіксувавши картинку в пам'яті. Це зрозуміло, коли взяти до уваги, що сукупний обсяг мозкових структур, пов'язаних із зором, є ушестеро більший, ніж їхній слуховий відповідник. Якщо говорити про трієсту структуру мислення, то у ейдетиків кожному слову може відповідати постійний зоровий образ, не пов'язаний з реальною зоровою фігурою того об'єкта, який цим словом позначається. Відтак ейдетики мають зорові образи слів, що позначають не лише реальність, а й абстрактні поняття (скажімо, *сміливість*, *жах*, *сором* тощо). Ідеться про взаємне накладання функцій зорового і слухового аналізаторів. У цій царині маю особистий досвід, досі зберігаючи в пам'яті десяток (із безлічі) ейдетичних фігур; решта поступово зникла десь після 10-го року життя. Це важко зрозуміти людям, у яких ейдетична стадія розвитку мозку завершилася в ранньому дитинстві. Наведу приклад: слово “Платон”, що позначає ім'я мого батька, має форму витягнутого прямокутника, контури якого окреслені золотим, а площа залита синім. Ця та будь-які інші ейдетичні конструкції не підлягають логічному трактуванню. Для психологів і нейрофізіологів має значення їх існування, сам факт можливості зорового відображення слів.

Отже, слово може сприйматися як самостійна реальність, незалежна від первинної сутності об'єкту чи явища, які цьому слову відповідають. Говоривши про пізнавальну потугу зору, не можемо збагнути якогось її збільшення через ейдетичні малюнки слів, відтак важко знайти цьому явищу місце в психології чи психопатології. Обговорюється літературна (і взагалі мистецька) обдарованість ейдетиків. Ця теза не має належного статистичного ствердження, бо частка ейдетиків не пам'ятає про дитячу особливість своєї психіки.

2. Деякі мовознавці заперечують винятково інформаційно-пізнавальний характер мови, натомість акцентують її причетність до почуттів (емоцій). Гадаю, що це помилка. Багато слів — як і інші складники свідомості — можуть мати почуттєвий тембр. Інколи він є слабкий, а за певних обставин зі слова каплють кров чи слюзи. Проте це не стільки входить до сутності слова, скільки є ірраціональною оболонкою, в яку його загортає той, хто говорить, чи той, хто слухає. Ідеться, зокрема, про стосунки між Мовою та Мистецтвом. Про той їхній аспект, який навіть в епоху інформатизації та математизації лишається неформалізованим і зрозумілим лише на інтуїтивному рівні. Людина не часто перебуває в інтелектуальному полі чистої науки та абстрактного мислення, пише Е. Сепір (1921), відтак раз-по-раз занурюється в гарячий струмінь емоцій, хапається за почуттєві барви слів, у такий спосіб збуджуючи в собі ауру причетності до неабстракт-

ного буття. Отже (цитую), “мова це винятково людський, не інстинктивний засіб передачі ідей, емоцій та бажань за посередництвом системи довільно вибраних символів”. Зрозуміло, що почуттєвий тембр використовують художники слова. Водночас для кожного з них у ньому криється пастка. Слова, емоційна заангажованість яких через гнітючу одноманітність використання (та сприйняття) стають бляклими, є шкідливі, як фальшиві гроші. Справжній художник (на відміну від графомана) мусить і прагне повернути словам свіже звучання, домагаючись цього ефекту через винайдені сузір'я понять і образів. Літературою є не просто текст між книжковими обкладинками, а те, що, будучи написаним, “приобретає необычную степень знаменательности” (Е. Сепір).

Спіраючись на розуміння словесно-образної унікальності талановито написаного літературного тексту, не мусимо дивуватися, що його тотожне відтворення іншою мовою (переклад) є практично неможливим. Але — такі переклади є шляхетним різновидом літературної роботи, а певна їхня частка є надзвичайно досконалою. Знаємо блискучих перекладачів на українську і з української мови. Кожний талановитий літературний твір є постріл дуплетом, бо має **смысловий складник**, для відтворення якого достатньо знання двох мов і літературного хисту, і **специфічний мовний складник**, який адекватному перекладу не підлягає. Марними були б їхні пошуки у “чистому”, роз'єднаному вигляді. Проте, прийнявши тезу про потаємне співіснування двох складників, можемо говорити про майстрів слова такого щасливого обдаровання, яке дозволяє писати геніальні твори “просто”, словами, начебто свідомо обраними для такого перекладу, в якому “самі собою” поєднуються смисловий і мовний складники. Обмежує посиленнями на Шекспіра та його вміння “подогнати свої глибочайші інтуїції под нормальне звучання обыденної речі” (Е. Сепір). Читаючи Шекспіра, маємо ілюзію, що весь світ говорить англійською, а нам у перекладі нічого не бракує.

Письменник повинен користуватися всіма естетичними ресурсами, притаманними мові, проте її властивості — не його заслуга. Кожна мова готова віддзеркалити індивідуальність митця. Якщо в літературі він не народжується, то не мова є перепорою. Ідеться про те, що соціальний контекст не завжди сприяє розвитку особистості, що прагне потужної індивідуальної інтервенції в культуру спільноти. У нас, українців, тривалий час головною ознакою українськості був передовсім мелос народних пісень. Їхній мовний супровід (тексти), будучи продуктом колективної творчості (і маючи певні регіональні відмінності), не несли на собі індивідуальних авторських факсиміле. Першою, сказати б, “авторкою народних пісень” стала Маруся Чурай. Шевченко довершив цю (пісенну) справу, поза тим давши геніальні зразки індивідуалізованої літературної творчості, водночас близької до фольклорної стихії і відстороненої від неї. Це — один із творчих парадоксів: чим ближчим є митець до загальнонародних джерел, тим вагомішими є особистісні складники його Слова.

Англійська письменниця **Етель Ліліан Войнич** (1864—1960), авторка відомого роману про боротьбу італійців проти австрійського володарювання, всім серцем прихилилася до України. Вона вивчила нашу мову і взялася за переклад Тарасових віршів. 1911 року вийшла друком книжечка, до якої увійшли шість поезій і нарис про поета, в якому Е. Войнич ставить Шевченка в перший ряд світових ліриків. Найкращими з її перекладів є “Заповіт” (найдосконаліша з усіх англійських інтерпретацій), “Зоре моя вечірняя”, “Мені однаково, чи буду...”

З почуттям вдячності маємо згадати “надзвичайного посла України в англо-мовній літературі” **Віру Річ** (1936—2009). Вона народилася в Лондоні, навчалася в

Оксфорді, писала вірші — і опанувала (сказати б, несподівано для себе) українську мову. 1957 року побачив світ Франків “Пролог” до поеми “Мойсей”. 1961-го вийшла друком збірка творів Шевченка і зрештою — повністю “Кобзар”. Перу Віри Річ належать близько ста публікацій про Шевченка та про українське письменство взагалі, зокрема розвідка про український переклад Шекспірівського “Гамлета”.

3. **Вільгельм фон Гумбольдт** (1767—1835), засновник Берлінського університету, належить до потужної когорти німецьких філософів; одним із духовно найближчих йому був славетний Кант. Ім'я Гумбольдта знаменує собою появу загального мовознавства (лінгвістики). Його концепція мови викладена в трьох томах, що побачили світ у 40-ві роки XIX ст. під загальною назвою “Про мову (племені) каві на о. Ява”. Перший том був перевиданий окремою книгою “Про відмінності в будові людських мов і про вплив цих відмінностей на духовний розвиток людства”. Гумбольдт належить до тих мислителів, наукові здобутки яких більше суголосні подальшим епохам, ніж сучасникам. До Гумбольдта пануючим у лінгвістиці був **логіцизм**, методологія формальної логіки: мова — це слова (імена предметів і явищ); мислення оперує поняттями; кожне слово виражає певне поняття, а зв'язок між мовою і мисленням є однозначний і прямий, навіть механічний.

В. Гумбольдт: “Взаємозалежність мислення й слова чітко засвідчує те, що мова є не лише засіб для називання уже відомих істин, а й метод відкриття істин іще невідомих. Відмінність мов полягає не у відмінності звукової оболонки й знаків — вона визначається відмінністю світоглядів. Кожна людина може наблизитися до об'єктивного світу лише у відповідності зі своїм способом пізнання і відчування, тобто суб'єктивним шляхом. Кожна окрема мова і є одним із таких суб'єктивних шляхів пізнання”. Якби людство створило лише одну мову, її “суб'єктивність” (а мова завжди “суб'єктивна” у тому сенсі, що вона не універсальна) раз і назавжди визначила б шляхи пізнання дійсності. Множинність і розмаїтість мов — одна з гарантій сукупної гносеологічної потужності людства. Але: чи реально існуючі форми і категорії існуючих мов спрямовують мислення саме в найкраще пізнавальне річизше? Чи такі мовні реалії, як підмет і присудок, одинина і множина, іменник і дієслово не можуть стати потаємними творцями світоглядних концепцій, збудниками інтелектуальних пошуків певного (і, можливо, невдалого) типу? Чи можна вважати причетними до мови лише пізнавальні спрямування, а предметно-об'єктивні реалії, створювані людиною, є незалежними від мовної здатності мозку? Чи, навпаки, *Homo sapiens* прилаштовує все, що може, під контроль мозкових структур, які є тим потужнішими, чим більше вони причетні до мовних функцій?

“Не ти говориш мовою, а вона говорить тобою”, — ось зміст проблеми, яку віддзеркалюють наведені запитання. Їх загостреність має переважно публіцистичний сенс. Насправді не йдеться про те, що мова диктує людині свої “еготистичні” закони. Розмова про те, що мислення й мова, за визначенням, є тісно зчепленими з функціями мозку. Розглядаючи їхню можливу конкурентність, дослідник свідомо спрощує ситуацію, бо не розуміє, що, власне, стоїть за цією зчепленістю; сучасна нейрофізіологія та нейролінгвістика має блискучі перспективи.

На цьому закінчуючи знайомство з українським скороченим викладом філософсько-світоглядної лінгвістики Гумбольдта і готуючись до розмови про іншого мовознавця, коротко зупинимосся на понятті (надскладної системи). Її найкращий зразок — людський мозок, здатний до регуляції внутрішніх проблем організму (1), сприйняття, аналізу та оперативної і стратегічної оцінки зовнішніх чинників (2), художньої і наукової творчості (3). Попри прірву всього, що нам відомо, про мозок і механізми, за посередництвом яких він реалізує кожен з трьох названих форм діяльності, ми знаємо